

როგორც ბიოტენერი | მალსაჲ ბემიუჲვილი
ანა უირსხალაჲვილი | ელენე ჯანელიძე

სახელმწიფო მოწყობის სემინარები

მეთოდოლოგიური გამკვლევი ლექტორებისთვის

GRUNI
გერმანულ-საქართველოს უნივერსიტეტი

როგორც ბიოცენარი | მალხაზ ბეგიაშვილი
ანა ფირსხელაშვილი | ელენე ჯანელიძე

სახელმწიფო მოწყობის ს ე მ ე რ თ ე ლ ი

მეთოდოლოგიური გზამკვლევი ლექტორებისთვის

თბილისი, 2020

წინამდებარე სახელმძღვანელო შემუშავებულია გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) პროგრამის „ევროპულ სტანდარტებთან სამხრეთ კავკასიის სამართლებრივი დაახლოება“ მხარდაჭერით. ტექსტში მოცემული მოსაზრებები შესაძლოა, არ გამოხატავდეს GIZ-ის შეხედულებებს.

giz Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

ავტორები: რობერტ ბიოტნერი, მალხაზ ბეგიაშვილი, ანა ფირცხალაშვილი, ელენე ჯანელიძე

პროექტის ხელმძღვანელი და ტექნიკური რედაქტორი: ეთერ ჩაჩანიძე

დანართში წარმოდგენილი გერმანულენოვანი ლიტერატურა ქართულად თარგმნა ქეთევან გიორგიშვილმა

დაკაბადონება და დიზაინი: გვანცა მახათაძე

ISBN 978-9941-8-2193-6

© გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ), 2020
გამოცემის ელექტრონული ვერსია შეგიძლიათ იხილოთ ვებგვერდზე lawlibrary.info/ge

შინაარსი

როგორ უნდა ისწავლებოდეს სახელმწიფო მონყობის სამართალი	5
I. შესავალი	9
II. სახელმწიფოსა და კონსტიტუციის საფუძვლები	11
III. კონსტიტუციონალიზმის ისტორია	13
IV. კონსტიტუციის ძირითადი სტრუქტურა და საერთაშორისო ინტეგრაცია	15
V. დემოკრატია	17
VI. სამართლებრივი სახელმწიფო	20
VII. სოციალური სახელმწიფო	23
VIII. სახელმწიფოს ფორმები (მმართველობის ფორმა)	25
IX. სახელმწიფოს ფორმები (სახელმწიფოს ტერიტორიული მონყობა (ფედერაციული სახელმწიფო/უნიტარული სახელმწიფო))	27
X. არჩევნები და საარჩევნო სისტემა	29
XI. პოლიტიკური პარტიები	34
XII. პარლამენტი	37
XIII. პარლამენტის ფუნქციები	41
XIV. აღმასრულებელი ხელისუფლება (მთავრობა და მმართველობა)	45
XV. პრეზიდენტი	47
XVI. საერთო სასამართლოების სისტემა	49
XVII. საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება	51
XVIII. ადგილობრივი თვითმმართველობა	54
კურიკულუმი (სასწავლო გეგმა)	56
ზოგადი შენიშვნები	82

როგორ უნდა ისწავლებოდეს სახელმწიფო მოწყობის სამართალი

იურიდიული საგანმანათლებლო პროგრამა საქართველოში რეგულირებადი აკადემიური უმაღლესი საგანმანათლებლო პროგრამების რიცხვს განეკუთვნება. განათლების სისტემისათვის ეს კი იმას ნიშნავს, რომ უმაღლესმა საგანმანათლებლო დაწესებულებებმა სამართლის სწავლება სახელმწიფოს მიერ დადგენილი ნიშნულების მიხედვით უნდა განახორციელონ, რათა ყველა კურსდამთავრებული, იურიდიული პროფესიის დაუფლებებისას აუცილებელი ცოდნითა და უნარებით იყოს აღჭურვილი.

სამართლის საბაკალავრო საგანმანათლებლო პროგრამის მიზანია, კურსდამთავრებულს მიანიჭოს ცოდნა სამართლის ფუნდამენტურ საკითხებზე და აღჭურვოს ის მათი პრაქტიკული გააზრება-გამოყენებისთვის საჭირო უნარებით. თუ როგორ, რა მეთოდებით, რა ვადებში და რა ინტენსივობით მიენოდება აღნიშნული ცოდნა სტუდენტებს, ეს არის პროგრამის განმახორციელებელი უნივერსიტეტის დისკრეცია. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ ძალიან მნიშვნელოვანია, საბაზისო სასწავლო კურსების თემატიკის მოცულობის და შესწავლის თანმიმდევრობის უნიფიცირება, ე.წ. „სტანდარტიზაცია“ ყველა საბაკალავრო საგანმანათლებლო პროგრამაში. აღნიშნული სწორედ იურისტის პროფესიის მნიშვნელობიდან გამომდინარეობს.

ასეთ საბაზისო-ფუნდამენტურ საკითხებს შორისაა სახელმწიფო მონყობის სამართლის კურსი. საქართველოს უნივერსიტეტებში სტუდენტები ამ საგანს სხვადასხვა კურსზე და განსხვავებული ხანგრძლივობით სწავლობენ.

გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოების (GIZ) სამართლის პროგრამა 2016 წლიდან აქტიურად ჩაერთო სამართლის საუნივერსიტეტო ეტაპზე სწავლების სამოდელო, სახელმძღვანელო კურიკულუმების შემუშავებაში, რაც მიზნად ისახავს საქართველოს სხვადასხვა უნივერსიტეტების მიერ საბაზისო იურიდიული განათლების ერთიან სტანდარტებზე შეთანხმებას და მათ ასახვას ე.წ. „უნიფიცირებულ“ კურიკულუმებში. ამ მიზნით 2018 წელს შეიქმნა სახელმწიფო მონყობის კურსზე მომუშავე ჯგუფი, რომელიც დაკომპლექტდა შვიდი უნივერსიტეტის წარმომადგენლებით, ესენი არიან: **გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტი, საქართველოს უნივერსიტეტი, თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თავისუფალი უნივერსიტეტი, ილიას უნივერსიტეტი, საზოგადოებრივ საქმეთა უნივერსიტეტი და თბილისის ღია უნივერსიტეტი**. უნივერსიტეტების წარმომადგენლებს კონსულტაციებს უწევდა გერმანიის **ქ. შპაიერის უნივერსიტეტის წარმომადგენელი, გერმანელი კოლეგა რობერტ ბიოტნერი**.

სხვადასხვა უნივერსიტეტის გამოცდილების ურთიერთგაზიარების შემდეგ ჯგუფი შეთანხმდა იმ ფუნდამენტურ საკითხთა ჩამონათვალზე, რომელიც აუცილებლად უნდა ისწავლებოდეს ნებისმიერი ხანგრძლივობისა და ინტენსივობის სახელმწიფო მოწყობის კურსის ფარგლებში. სამუშაო ჯგუფმა ასევე შეიმუშავა თავისი შეხედულებები და რეკომენდაციები ამა თუ იმ საკითხის სწავლებისათვის საუკეთესო მეთოდებთან დაკავშირებით.

ამრიგად, სახელმწიფო მოწყობის სამართლის სასწავლო კურსის კურიკულუმთან ერთად პროექტის ფარგლებში შემუშავდა წინამდებარე ნაშრომი – ე.წ. მეთოდოლოგიური გზამკვლევი, რომლის მიზანია, პრაქტიკული დახმარება და რეკომენდაცია გაუწიოს სახელმწიფო მოწყობის კურსის ლექტორებს. სამოდულო კურიკულუმში შემოთავაზებული თემატური თანმიმდევრობა მოცემულია ყოველკვირეული სასწავლო მასალის წინარე ცოდნის განსაზღვრის საფუძველზე. შესაბამისად, ამ თანმიმდევრობის დაცვა რეკომენდირებულია.

წარმოდგენილი მეთოდოლოგიური გზამკვლევი მთლიანობაში აღწერს იმ თემებისა და საკითხების ჩამონათვალს, რომელსაც უნდა გაეცნოს სტუდენტი სახელმწიფო მოწყობის სამართლის შესწავლისას. საკითხებთან ერთად გზამკვლევაში წარმოდგენილი და გაშლილია სასწავლო მიზნები და მეთოდურ-დიდაქტიკური რეკომენდაციები. სამოდულო კურიკულუმში კი სასწავლო კურსს უფრო სქემატური და კომპაქტური დიზაინით წარმოადგენს და გზამკვლევისგან განსხვავებით, კურსის ლექტორებს სთავაზობს რეკომენდაციას ამ საკითხებისა და თემების დროში განაწილებასთან დაკავშირებით.

ამრიგად, შემოთავაზებული კურიკულუმის მიხედვით, მთლიანი სასწავლო კურსი დაყოფილია 14 სალექციო კვირად. თუმცა, რეალური შესაძლებლობებისა და ჩარჩო-პირობების გათვალისწინებით აღწერილი თემატიკა შესაძლოა დროში სხვაგვარადაც, სხვადასხვა ინტენსივობით გადანაწილდეს – მაგ. გაიყოს ორ სემესტრზე და შეივსოს დამატებითი ლიტერატურით. ამგვარი ცვლილება არ იქნება ხელისშემშლელი ფაქტორი ჩამოთვლილი თემატიკის შესწავლისთვის.

შემუშავებულ სამოდულო კურიკულუმს თანდართული აქვს მითითებები დღეს არსებულ იმ იურიდიულ ლიტერატურაზე, რომელიც მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით რეკომენდირებულია სტუდენტს მიეწოდოს შესაბამისი თემის შესწავლისას.

გასათვალისწინებელია, რომ ყველა თემის შემდეგ მოცემული სასწავლო ლიტერატურა დალაგებულია ამ კონკრეტულ თემასთან შესაბამისობის მიხედვით – იწყება ყველაზე რელევანტურით და სრულდება ნაკლებად რელევანტურით.

გარდა წყაროებზე მითითებისა, პუბლიკაციას ახლავს ელექტრონული ფორმის დანართი, სადაც წარმოდგენილია კურიკულუმში მითითებული ლიტერატურა სალექციო კვირების მიხედვით. თუმცა, ელექტრონული დანართი არ შეიცავს ისეთ პუბლიკაციებს, რომლებიც მოიპოვება მხოლოდ მატერიალური (და არა ელექტრონული) ფორმით. გარდა ქართულენოვანი წყაროებისა, დანართში ასევე განთავსებულია გერმანულენოვანი ლიტერატურის ქართული თარგმანი, რომელიც სპეციალურად შეირჩა და ქართულად ითარგმნა მეთოდუ-

რი გზამკვლევისთვის და რომლებიც გზამკვლევიც და კურიკულუმშიც გერმანული სახელწოდებით არის მითითებული, ხოლო დანართში წარმოდგენილია ქართულად.

გამომდინარე იქედან, რომ სწავლება უნდა იყოს პრაქტიკული, კერძოდ, მიღებული ცოდნის კონკრეტულ სამართლებრივ პრობლემებზე ორიენტირებული, პუბლიკაციას ასევე თანდართული აქვს სახელმწიფო მონყობის სამართალში კაზუსის ამოხსნის მეთოდოლოგიური განმარტებები და ამ მეთოდით ამოხსნილი კაზუსების მაგალითები გერმანული სამართლის სისტემიდან, რაც კიდევ უფრო მრავალფეროვანს და საინტერესოს გახდის სახელმწიფო მონყობის სამართლის ცალკეული ინსტიტუტების შესწავლის პროცესს.

შემუშავებული სამოდელო კურიკულუმი სასარგებლოა ყველა იმ პროფესორ-მასწავლებლისთვის, რომელიც უძღვება საკონსტიტუციო (სახელმწიფო მონყობის) სამართლის კურსს. მათ აქვთ შესაძლებლობა აკადემიური თავისუფლების დაცვის გათვალისწინებით იხელმძღვანელონ კურიკულუმში შემოთავაზებული სწავლების მეთოდებით და მითითებული ლიტერატურით. გარდა პროფესორ-მასწავლებლებისა, სამოდელო კურიკულუმი საინტერესოა ასევე მათთვის, ვინც დაინტერესებულია საკონსტიტუციო, სახელმწიფო მონყობის სამართლის შესწავლით, იქნებიან ეს სტუდენტები, პრაქტიკოსი იურისტები, საჯარო მოხელეები თუ სხვა.

I. შესავალი

1. სასწავლო კურსის მიმოხილვა
2. სასწავლო კურსის მნიშვნელობა
3. კონსტიტუციური სამართლის ცნება და საგანი
4. კონსტიტუციური სამართლის გამიჯვნა კერძო სამართლისაგან
5. კონსტიტუციური სამართალი და ადმინისტრაციული სამართალი

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა შეეძლოს დასახელება, თუ რომელი თემების განხილვა უნდა მოხდეს ამ სასწავლო კურსის ფარგლებში
- ▶ უნდა პქონდეს სასაწავლო კურსის მიმდინარეობის, დამატებითი შეთავაზებებისა და გამოცდის სახის შესახებ ცოდნა
- ▶ უნდა შეეძლოს საჯარო სამართლის განსხვავება კერძო სამართლისგან.

სწავლების მეთოდები:

შესავალი იურიდიული კაბუსის დამუშავებაში (როგორ უნდა დავამუშაოთ ფაქტობრივი გარემოებები, როგორ უნდა ამოვხსნათ კაბუსი): ლექტორი წარმოადგენს კაბუსის დამუშავების ტექნიკას მარტივი კაბუსის მაგალითზე.

ლიტერატურა:

- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 2-4.
- გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 1-2.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს

საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 15-17.

- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 15-18.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 11-15, 44-46.
- ბეგიაშვილი, მალხაზ: კონსტიტუციური სამართლის ცნება, სალექციო მასალა.
- შვარცი, ჰერმან: კონსტიტუციის მშენებლობის საფეხურები, გვ. 1-5.
- Hubertus, Gersdorf, *Verfassungsprozessrecht und Verfassungsmäßigkeitssprüfung*, 2014, Lehrbuch 4., völlig neu bearbeitete Auflage. S. 1-51 (სქემები კაზუსისათვის – ქართული თარგმანი).

**ნორმატიული
მასალა:**

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

1. რა არის სამართალი?
2. სამართლის წყაროები. ნორმათა იერარქია. კონსტიტუცია, როგორც სამართლის უმაღლესი წყარო
3. კონსტიტუციის განმარტება
4. რა არის სახელმწიფო (სამი ელემენტის მოძღვრება).

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა შეეძლოს მართლწესრიგის იერარქიული სტრუქტურის განმარტება
- ▶ ექნება კონსტიტუციის სტატუსის ცოდნა ნორმათა იერარქიაში.

სწავლების მეთოდები:

სასამართლო გადაწყვეტილებების დამუშავება: ლექტორი წარმოადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სტრუქტურას.

- ლიტერატურა:**
- ხუბუა, გიორგი: სამართლის თეორია, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2015, გვ. 41-54.
 - პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 38-43; 52-61; 92-98.
 - გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 2-12.
 - Schöbener, Burkhard, Knauff, Matthias: Allgemeine Staatslehre (Grundrisse des Rechts) Taschenbuch – 4. April 2016 § 6. Einheitsstaat und Staatenverbindungen. A. Innerstaatliche Einheit oder Teilung der Staatsgewalt (Rn. 1-22) B. Völkerrechtliche

Staatenverbindungen (Rn. 23-50) C. Abgrenzung von staats- und völkerrechtlichen Staatenverbindungen (Rn. 51-57) S. 266-285 (სახელმწიფოს ცნება და დახასიათება – ქართული თარგმანი).

- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 28-30; 116-126.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 18-29.
- ბეგიაშვილი, მალხაზი: სახელმწიფოს არსებითი ნიშნები, სალექციო მასალა.

ნორმატიული

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

მასალა:

- საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“ (2009 წლის 22 ოქტომბერი).

1. კონსტიტუციონალიზმის ზოგადი მიმოხილვა
2. მოქმედი კონსტიტუციის წარმოშობის მნიშვნელოვანი ეტაპები (ნესით ეს თემები უფრო დეტალურად უკვე განხილული უნდა იყოს სხვა კურსის ფარგლებში, შესაბამისად, „სახელმწიფო მოწყობის სამართლის“ ფარგლებში საკმარისია მხოლოდ მოკლე მიმოხილვა)
3. 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუცია, 1995 წლის კონსტიტუცია და 2004, 2010, 2017 წლების საკონსტიტუციო რეფორმები (შეიძლება გონივრული იყოს შესაბამის თემატურ ბლოკებში კიდევ ერთხელ მოხდეს ცალკეული ორგანოებისა და პრინციპების კონსტიტუციურ-ისტორიული განვითარების წარმოდგენა)
4. საკონსტიტუციო რეფორმები.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ შესწევდეს უნარი მოქმედი კონსტიტუციის სტრუქტურა დაუკავშიროს მის ისტორიულ საფუძვლებს.

სწავლების მეთოდები:

კონსტიტუციის შემუშავებასა და ცვლილებასთან დაკავშირებული მასალების პრეზენტაცია (მაგ., საკონსტიტუციო კომისიის მსჯელობების პრეზენტაცია).

ლიტერატურა:

- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 9-15; 53-57.
- გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 33-58.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი

საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 19-27.

- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 56-80; 86-90.
- ბაბეკი, ვოლფგანგ: კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995), GIZ, 2002.
- ბაბეკი, ვოლფგანგ, ფიში, სტივენ, რაიპენბეკერი ცენო: კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, GIZ, 2012.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ: საქართველოს კონსტიტუციური ქრონიკები, 2009/2010 წლის კონსტიტუციური რეფორმა საქართველოში, 2012, გვ. 12-39.
- გოდოლაძე, კარლო: საკონსტიტუციო ცვლილებები საქართველოში – პოლიტიკური და სამართლებრივი ასპექტები, გვ. 1-26.
- პაპუაშვილი, გიორგი: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუცია 90 წლის გადასახედიდან: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუცია, 2013, გვ. 3-33.

**ნორმატიული
მასალა:**

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

IV.

კონსტიტუციის ძირითადი სტრუქტურა და საერთაშორისო ინსტრუმენტები

1. კონსტიტუციის შექმნა და კონსტიტუციის გადასინჯვის წესი (ხისტი და მოქნილი კონსტიტუციები), კონსტიტუციის მიმოხილვა (კონსტიტუციის აგებულება და სტრუქტურა)
2. სახელმწიფოს სტრუქტურის პრინციპები (რესპუბლიკა, დემოკრატია, სამართლებრივი სახელმწიფო, სოციალური სახელმწიფო)
3. სამართლებრივი ინტეგრაცია მსოფლიოსთან, განსაკუთრებით ევროპასთან (ევროპის საბჭო, ასოცირების ხელშეკრულება, ევროპასთან ინტეგრაციის კონსტიტუციური ჩანაწერი (საქართველოს კონსტიტუციის 78-ე მუხლი)).

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა ჰქონდეს კონსტიტუციის სტრუქტურის ცოდნა
- ▶ უნდა შეეძლოს კონსტიტუციური ორგანოებისა და მათი არსებითი ფუნქციების დასახელება
- ▶ უნდა ჰქონდეს კონსტიტუციის ფუძემდებლური პრინციპების ცოდნა
- ▶ უნდა შეეძლოს წარმოდგენა, თუ როგორ არის ინტეგრირებული ქართული კონსტიტუციური მართლწესრიგი საერთაშორისო სისტემაში.

სწავლების მეთოდები:

- ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების პრეზენტაცია
- ▶ შინაარსობრივი ტექსტის პრეზენტაცია
- ▶ კონსტიტუციის ცვლილებასთან დაკავშირებული მასალების პრეზენტაცია (მაგ., საკონსტიტუციო კომისიის მსჯელობების პრეზენტაცია).

- ლიტერატურა:**
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 98-110.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 34-44; 287-291.

- გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 13-32.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 38-59.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 103-111.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 80-86.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ: 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუციის ბიოგრაფია, რედაქტორები: ნაცვლიშვილი ვახტანგ, ზედელაშვილი დავით: საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, 2016, გვ. 29-43.

ნორმატიული მასალა: • საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

სასამართლოს გადაწყვეტილებები: • გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: Zur Rechtsnatur der Präambel der Verfassung) BVerfG, Urteil des Ersten Senats vom 17. August 1956, 1 BvB 2/51, BVerfGE 5, 85 (127) (პრეამბულის სამართლებრივ ბუნებასთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).

V. დემოკრატია

1. დემოკრატიის მნიშვნელობა და არსი
2. სახალხო სუვერენიტეტი და წარმომადგენლობითი დემოკრატია
3. ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა ესმოდეს დემოკრატიული კონსტიტუციის მნიშვნელობა
- ▶ უნდა შეეძლოს სახალხო სუვერენიტეტის ცნების განმარტება.

სწავლების მეთოდები:

- ▶ სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების წარმოდგენა „დემოკრატიასთან“, „ხელისუფლების დანაწილებასთან“, „წარმომადგენლობით დემოკრატიასთან“ (მაგ., Montesquieu, Locke და ა.შ.) დაკავშირებით
- ▶ დემოკრატიის პრინციპთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების პრეზენტაცია.

ლიტერატურა:

- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 125-139; 166-185.
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 51-52; 74-85.
- Schöbener, Burkhard, Knauff, Matthias: Allgemeine Staatslehre (Grundrisse des Rechts) Taschenbuch – 4. April 2016, Der moderne Verfassungsstaat – Grundprinzipien der Staatsgrundordnung. Demokratie als verfassungsstaatliches Grundprinzip (Rn. 28-109) Ideengeschichtliche Grundlagen des Demokratieprinzips (Rn. 31-42). „Verfassungsgebung“ im demokratischen Verfassungsstaat (Rn. 43-56). Die konstitutionalisierte Demokratie des modernen Verfassungsstaates (Rn. 57-87). Exkurs: Verwirklichung des

Demokratieprinzips in der Europäischen Union (Rn. 88-109) S. 168-217 (თანამედროვე სახელმწიფოს განვითარება, ისტორია, დემოკრატიის პრინციპი – ქართული თარგმანი).

- Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Gewaltenteilung. S. 257–269 (სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილება – ქართული თარგმანი).
- თსუ ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის გამოცემები: ადმინისტრაციული მეცნიერების სახელმძღვანელო, ტომი IV, 2018, გვ. 138-141.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 59-87.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 51-76.
- იზორია, ლევან: თანამედროვე სახელმწიფო, თანამედროვე ადმინისტრაცია, გამომცემლობა „სიესტა“, 2009, გვ. 164-183.
- ლოკი, ჯონ: მეორე ტრაქტატი სამოქალაქო მმართველობაზე, გვ. 4-20.

ნორმატიული • საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

მასალა:

სასამართლოს

გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის #2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის #1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 31. Juli 1973 – 2 BvF 1/73 – BVerfGE 36, 1 (17) (ხელისუფლების

დანაწილებისა და შტოების ბალანსის შესახებ – ქართული თარგმანი).

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Ersten Senats vom 17. August 1956 – 1 BvB 2/51–, BVerfGE 5, 85 (197-200, 204-206) (KPD-Verbot) (დემოკრატიის პრინციპთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 24. Mai 1995 – 2 BvF 1/92 – BVerfGE 93, 37 (66-68) (Mitbestimmungsgesetz Schleswig-Holstein) (სახალხო სუვერენიტეტთან და დემოკრატიისთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 30. Juni 2009, 2 BvE 2, 5/08, 2 BvR 1010, 1022, 1259/08, 182/09, BVerfGE 123, 267 (Rn. 250 ff.) (Vertrag von Lissabon) (დემოკრატიის პრინციპი, სოციალური პოლიტიკის განსაზღვრა, სახელმწიფო სუვერენიტეტის პრინციპი და ლისაბონის ხელშეკრულება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 12. Juli 1994, 2 BvE 3/92, 5/93, 7/93, 8/93, BVerfGE 90, 286 (381 ff.) (Out-of-area-Einsätze) (თავდაცვისა და უსაფრხოების საკითხები ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის კონტექსტში – ქართული თარგმანი).

1. ქმედების სამართლებრივი ბოჭვა (სახელმწიფო საქმიანობის კანონიერება)
2. ნორმათა იერარქია
3. კონსტიტუციის უზენაესობა/კანონის უზენაესობა
4. კანონისმიერი დათქმა/პარლამენტის თანხმობის სავალდებულოება განსაზღვრული გადაწყვეტილებებისთვის/კანონქვემდებარე აქტების დონეზე არსებითი გადაწყვეტილებების მიღება პარლამენტის მიერ
5. სამართლებრივი სტაბილურობა:
 - 5.1. სამართლებრივი ნორმის გასაგებობა
 - 5.2. უკუქცევითი ძალის აკრძალვა
 - 5.3. კანონიერი ნდობის პრინციპი
 - 5.4. თანაზომიერება
6. სამართლებრივი დაცვა დამოუკიდებელი სასამართლოების მიერ.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა შეეძლოს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის არსებითი ელემენტების დასახელება და განმარტება
- ▶ უნდა შეეძლოს კონსტიტუციური დათქმის პრინციპის განმარტება
- ▶ უნდა შეეძლოს საკანონმდებლო აქტების საჭიროების განმარტება არსებითი გადაწყვეტილებებისთვის.

სწავლების მეთოდები:

სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების პრეზენტაცია.

- ლიტერატურა:**
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 190-194.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 45-68.

- Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Prinzipien der Rechtsstaatlichkeit, S. 247-255 (სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი – ქართული თარგმანი).
- თსუ ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის გამოცემები: ადმინისტრაციული მეცნიერების სახელმძღვანელო, ტომი IV, 2018, გვ. 135-136; 142-143.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 88-108.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 77-84.
- იზორია, ლევან: თანამედროვე სახელმწიფო, თანამედროვე ადმინისტრაცია, გამომცემლობა „სიესტა“, 2009, გვ. 184-207.
- შაიო, ანდრამ: ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, აირის საქართველო, 2003, გვ. 249-274.

ნორმატიული

მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

სასამართლოს

გადანყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის #1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 13 მაისის #1/1/428, 447, 459 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქე ელგუჯა საბაური და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე ზვიად მანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 25. Oktober 1966, 2 BvR 506/63, BVerfGE 20, 323 (331) (nulla

poena sine culpa) (სამართლებრივი უსაფრთხოების და სამართლებრივი სახელმწიფოს შესახებ – ქართული თარგმანი).

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 26. Februar 1969, 2 BvL 15, 23/68, BVerfGE 25, 269 (290) (Verfolgungsverjährung) (კონსტიტუციის სისტემური განმარტების შესახებ. სამართლებრივი სახელმწიფოსა და სამართლებრივი უსაფრთხოების საკითხი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Ersten Senats vom 21. Juni 1977, 1 BvL 14/76, BVerfGE 45, 187 (246 und 259 f.) (lebenslange Freiheitsstrafe) (სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპზე – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 15. Dezember 2015, 2 BvR 2735/14, BVerfGE 140, 317 (Rn. 55) (Identitätskontrolle) (სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი, როგორც კონსტიტუციის ელემენტარული, ფუძემდებლური პრინციპი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 28. Oktober 1975, 2 BvR 883/73 und 379, 497, 526/74, BVerfGE 40, 237 (248 ff.) (Justizverwaltungsakt) (კონკრეტული სფეროების კანონის მიერ რეგულირების აუცილებლობა, ანუ პარლამენტის გადაწყვეტილების უპირატესობა, ე.წ. კანონის დათქმა – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 5. Dezember 2001, 2 BvR 527/99 2 BvR 1337, 1777/00, BVerfGE 104, 220 (Rn. 31 f.) (Rehabilitierung bei Abschiebungshaft) (სამართლებრივი უსაფრთხოება, სამართლებრივი სახელმწიფო – ქართული თარგმანი).

1. სოციალური სახელმწიფოს ცნება და მნიშვნელობა
2. სოციალური სახელმწიფოს პრინციპის ნორმატიული შინაარსი (არის თუ არა მოთხოვნის უფლების სამართლებრივი საფუძველი?); აქ არ ვისაუბრებთ ცალკეულ სოციალურ უფლებაზე.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა შეეძლოს „სოციალური სახელმწიფოს“ იდეის აღქმა
- ▶ უნდა აქონდეს სოციალური სახელმწიფოს პრინციპის ნორმატიული შინაარსის ცოდნა.

სწავლების მეთოდები:

სოციალური სახელმწიფოს პრინციპთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების პრეზენტაცია.

- ლიტერატურა:**
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 69-73.
 - თსუ ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის გამოცემები: ადმინისტრაციული მეცნიერების სახელმძღვანელო, ტომი IV, 2018, გვ. 136-137.
 - გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 109-115.
 - გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 88-93.
 - ცხადაძე, თამარ: კონსტიტუცია და სოციალური სამართლიანობა: სოციალური სახელმწიფოს დეკლარირებული პრინციპის შინაარსის

ძიებაში, რედაქტორები: ნაცვლიშვილი, ვახტანგ, ზედელაშვილი, დავით: საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, 2016, გვ. 205-226.

ნორმატიული მასალა: • საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის #2/1-392 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 27 აგვისტოს #1/2/434 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

1. რესპუბლიკის ცნება და მნიშვნელობა, განსხვავება მონარქიისაგან
2. საპრეზიდენტო და საპარლამენტო სისტემები.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა შეეძლოს საპარლამენტო მმართველობის სისტემის ცნების განმარტება და მისი განსხვავება საპრეზიდენტო სისტემის ცნებისგან
- ▶ უნდა იცოდეს განსხვავება მონარქიასა და რესპუბლიკას შორის
- ▶ უნდა ესმოდეს კონსტიტუციაში „რესპუბლიკის“ მნიშვნელობის გაგება.

სწავლების მეთოდები:

სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების პრეზენტაცია „რესპუბლიკაზე“ და სახელმწიფოს სხვა ფორმებზე.

- ლიტერატურა:**
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 218-236.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 111-122.
 - გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 123-139.
 - გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 127-148.

- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 112-138.
- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მონყობის საფუძვლები, გამომცემლობა „მნიგნობარი“, 2018, გვ. 12-17.

ნორმატიული • საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

მასალა:

IX. სახელმწიფოს ფორმები

(სახელმწიფოს ტერიტორიული მონაცობა
(ფედერაციული სახელმწიფო/უნიტარული
სახელმწიფო))

1. სახელმწიფოს ტერიტორიული მონაცობა
2. ფედერალიზმის/უნიტარიზმის საფუძვლები
3. ავტონომიური რეგიონების სტატუსი
4. უფლებამოსილებების განაწილება დონეებს შორის (კანონმდებლობა, მმართველობა)
5. საფინანსო კანონის საფუძვლები.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს:

- ▶ უნდა შეეძლოს ფედერაციულ და უნიტარულ სახელმწიფოს შორის განსხვავება
- ▶ უნდა შეეძლოს კონსტიტუციაში ფედერაციული და უნიტარული სახელმწიფოს პრინციპების ჩამოთვლა.

სწავლების მეთოდები:

- ▶ „ფედერალიზმთან“ დაკავშირებით სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების პრეზენტაცია (მაგ., ფედერალისტური წერილები)
- ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების პრეზენტაცია თემაზე: უნიტარიზმი, ავტონომიური რესპუბლიკები; საჭიროების შემთხვევაში სხვა ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკის მოყვანა
- ▶ პრეზენტაცია თემაზე: უფლებამოსილებების განაწილება უნიტარული სახელმწიფო/ავტონომიური რესპუბლიკები.

- ლიტერატურა:**
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 61-87.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 246-264.

- გეგენაჟა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 304-335.
- Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Föderalismus, S. 325-336 (სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობა ფედერალიზმის აქცენტებით – ქართული თარგმანი).
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 149-171.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 139-164.
- ხუბუა, გიორგი: ფედერალიზმი როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, 2000.
- ბეგიაშვილი, მალხაზ, ფედერაციული სახელმწიფო და რეგიონული სახელმწიფო: ორი განსხვავებული სისტემა? სამეცნიერო ჟურნალი „ახალგაზრდა ადვოკატები“, 2016, #5, გვ. 5-26.

ნორმატიული

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუციური კანონი „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შესახებ“ (2017 წლის 13 ოქტომბერი).

სასამართლოს

გადაწყვეტილებები:

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 16. Juli 1998, 2 BvR 1953/95-BVerfGE 99, 1 (10 ff.) (Bayerische Kommunalwahlen) (ფედერალიზმის პრინციპი. რეგიონების ავტონომიურობის და არჩევნების საყოველთაოობის პრინციპი – ქართული თარგმანი).

X. არჩევნები და საარჩევნო სისტემა

1. ლეგიტიმაცია არჩევნებისა და კენჭისყრის გზით
 - 1.1. პირდაპირი და არაპირდაპირი დემოკრატია
 - 1.2. საარჩევნო სამართლის პრინციპები
 - 1.3. საარჩევნო ცენზები
 - 1.4. აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება
 - 1.5. პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემები. ეროვნული საარჩევნო სისტემის დახასიათება
 - 1.6. საარჩევნო პროცესი, ეტაპები, საარჩევნო ადმინისტრაცია, ტერიტორიული დაყოფა
 - 1.7. არჩევნების დაფინანსება
 - 1.8. პირდაპირი დემოკრატია (რეფერენდუმი და პლემბისციტი)
2. უმრავლესობის მმართველობისა და უმცირესობის დაცვის პრინციპი
 - 2.1. პლურალიზმი და უმრავლესობით მიღებული გადაწყვეტილებების საჭიროება
 - 2.2. უმცირესობების დაცვა, როგორც დემოკრატიის გამოხატულება
 - 2.3. საპარლამენტო ოპოზიციის უფლებები.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ დემოკრატიული ლეგიტიმაციის საჭიროების წარმოდგენა
- ▶ მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების საფუძვლების ცოდნა, მათი ერთმანეთისგან განსხვავება და ორივე სისტემის დადებითი და უარყოფითი მხარეების განმარტება
- ▶ საარჩევნო სისტემის ძირითადი პრინციპების დასახელება
- ▶ არჩევნების დაფინანსების უკანონო წყაროების იდენტიფიცირება.

სწავლების მეთოდები:

- ▶ სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების პრეზენტაცია „დემოკრატიულ ლეგიტიმაცია“ და „არჩევნებთან“ და „პირდაპირ დემოკრატია“ დაკავშირებით
- ▶ პრეზენტაცია ქართულ საარჩევნო სისტემაზე, საჭიროების შემთხვევაში აგრეთვე სხვა ქვეყნების საარჩევნო სისტემებზე
- ▶ კაზუსების ამოხსნა არჩევნების ან/და რეფერენდუმების თემაზე
- ▶ სასამართლო პრაქტიკის წარმოდგენა არჩევნებთან და რეფერენდუმთან დაკავშირებით.

ლიტერატურა:

- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 580-622.
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 85-98.
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 89-109.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 165-244
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 222-271.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 168-210
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, კობახიძე, ირაკლი: საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2014 გვ. 115-160.
- მაკარიძე, დავით, უშუალო დემოკრატია. კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, (რედ. გეგენავა, დიმიტრი) თბილისი 2018. გვ. 244-276.
- ევროპული კომისია დემოკრატიისთვის კანონის მეშვეობით (ვენეციის კომისია) რჩევები არჩევნებთან დაკავშირებით.

- ნორმატიული** • საქართველოს კონსტიტუცია
- მასალა:** • საქართველოს საარჩევნო კოდექსი

- სასამართლოს გადაწყვეტილებები:**
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 28 მაისის N 1/3/547 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – უჩა ნანუაშვილი და მიხეილ შარაშიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის №3/2/588 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – სალომე ქინქლაძე, ნინო კვეციანაძე, ნინო ოდიშარია, დაჩი ჯანელიძე, თამარ ხითარიშვილი და სალომე სებისკვერაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის N 3/2/670 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ვახტანგ მენაბდე საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის წინააღმდეგ“;
 - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის N 2/1/431 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შალვა რამიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“;
 - ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 6 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (*Hirst v United Kingdom 2*) (განაცხადი N. 74025/0);
 - გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 31. Oktober 1990 – 2 BvF 3/89 – BVerfGE 83, 60 (71-75) (Ausländerwahlrecht II) (უცხოელთა საარჩევნო უფლება – ქართული თარგმანი);
 - გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 24. Mai 1995 – 2 BvF 1/92 – BVerfGE 93, 37 (66-68) (Mitbestimmungsgesetz Schleswig-Holstein) (თვითგამორკვევის უფლება – ქართული თარგმანი);
 - გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 15. Februar 1978, 2 BvR 134, 268/76, BVerfGE 47, 253 (275)

(Gemeindeparlamente) (საკრებულოების შესახებ – ქართული თარგმანი);

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება (ამონარიდი, ქართული თარგმანი) BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 16. Juli 1998, 2 BvR 1953/95-BVerfGE 99, 1 (10 ff.) (Bayerische Kommunalwahlen) (საარჩევნო უფლება ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 3. Juli 1957, 2 BvR 9/56, BVerfGE 7, 63 (68 ff.) (Listenwahl) (საარჩევნო სიები – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 22. Mai 1979, 2 BvR 193, 197/79, BVerfGE 51, 222 (235 ff.) (Fünf-Prozent-Klausel) (5% საარჩევნო ბარიერი ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 29. September 1990, 2 BvE 1, 3, 4/90, 2 BvR 1247/90, BVerfGE 82, 322 (337 ff.) (Gesamtdeutsche Wahl) (საყოველთაო საარჩევნო უფლება – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 9. November 2011, 2 BvC 4, 6, 8/10, BVerfGE 129, 300 (Rn. 78 f., 87 ff.) (Fünf-Prozent-Sperrklausel Europawahl) (5 % საარჩევნო ბარიერი ევროპულ არჩევნებზე – ქართული თარგმანი);
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1964 წლის გადაწყვეტილება საქმეზე: „Reynolds v. Sims“ 377. US. 533;
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1993 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე „Ruth o. Shaw, et al., Appellants v. Janet Reno, Attorney General“;
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 2004 წლის 28 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე „Vieth v. Jubelirer“;

- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1966 წლის 25-26 იანვრის გადაწვეტილება საქმეზე „Harper v. Virginia Board of Elections“;
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1976 წლის 30 იანვრის გადაწვეტილება საქმეზე „*Buckley v. Valeo*“;
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 21 იანვრის გადაწვეტილება საქმეზე „Citizens United v. Federal Election Commission“.

XI. პოლიტიკური პარტიები

1. პოლიტიკური პარტიების მნიშვნელობა

- 1.1. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) ცნება
- 1.2. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) ფუნქცია სახელმწიფოში და მისი სამართლებრივი სტატუსი
- 1.3. თანაბარი შესაძლებლობები
- 1.4. შიდაპარტიული დემოკრატია
- 1.5. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების პრივილეგიები
- 1.6. პარტიების დაფინანსება

2. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) საქმიანობის აკრძალვა

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ განმარტება, თუ რა არის პოლიტიკური პარტია როგორც გაერთიანება და რა ფუნქცია აქვს მას დემოკრატიულ სისტემაში
- ▶ წარმოდგინოს შიდაპარტიული დემოკრატიის არსი
- ▶ შეძლოს მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) საქმიანობის კონსტიტუციურობის დადგენა

სწავლების მეთოდები:

- ▶ პრეზენტაცია საქართველოში პოლიტიკური პარტიების სამართლებრივ სტატუსთან და მათ დაფინანსებასთან დაკავშირებით
- ▶ პოლიტიკური პარტიების თემაზე შედგენილი კაზუსების ამოხსნა.
- ▶ სასამართლო პრაქტიკის წარმოდგენა პოლიტიკურ პარტიებთან დაკავშირებით (დაფინანსება, სარეკლამო დრო ტელევიზიაში).

ლიტერატურა: • ბრეგაძე, რატი, პოლიტიკური პარტიები და პარტიული სისტემები. კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, (რედ. გეგენავა დიმიტრი) თბილისი 2018. გვ. 277-288;

- კობახიძე, ირაკლი, პოლიტიკურ პარტიათა სამართალი, თბილისი 2008;
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 99-110;
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 110-122;
- ფიცხალაშვილი, ანა, პოლიტიკური პარტიების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი მნიშვნელობა და მათი წვდომა ადმინისტრაციულ რესურსზე, აკადემიური მაცნე, N4, 2015 წელი. გვ. 6-19
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 224-225;
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 623-632;
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, Verfassungsprozessrecht 2015, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, *Das Parteiverbotsverfahren*, S. 281-297.

ნორმატიული • საქართველოს კონსტიტუცია

- მასალა:**
- საქართველოს ორგანული კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ.
 - საქართველოს საარჩევნო კოდექსი

-
- სასამართლოს გადაწყვეტილებები:**
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის 1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე: „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
 - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის 2/19/850 განჩინება საქმეზე: „საქართველოს

პარლამენტის წევრთა ჯგუფი (დავით ბაქრაძე, სერგო რატიანი, ლევან ბეჟაშვილი, გიორგი ბარამიძე და სხვები, სულ 33 დეპუტატი) ააიბ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების „პოლიტიკური გაერთიანება „ცენტრისტების“ და სსიპ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს წინააღმდეგ“.

- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 13 თებერვლის გადაწყვეტილება (*Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey*) (განაცხადი N. 41340/98, 41342/98, 41343/98 and 41344/98);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 17. November 1994, 2 BvB 2, 3/93, BVerfGE 91, 276 (284 ff.) (Parteienbegriff I) (პოლიტიკური პარტიის ცნება/განმარტება – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 20. Oktober 1993, 2 BvC 2/91, BVerfGE 89, 243 (251 ff.) (Kandidatenaufstellung) (კანდიდატების შერჩევა – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 19. Juli 1966, 2 BvF 1/65, BVerfGE 20, 56 (97 ff.) (Parteifinanzierung I) (პარტიათა დაფინანსება – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 14. Februar 1978, 2 BvR 523/75 und 958, 977/76, BVerfGE 47, 198 (225 ff.) (Wahlwerbesendungen) (წინასაარჩევნო სატელევიზიო კომპანია ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 17. Januar 2017, 2 BvB 1/13, BVerfGE 144, 20 (Rn. 523 ff.) (NPD-Verbot) (ნაციონალ-დემოკრატიული პარტიის აკრძალვა – ქართული თარგმანი).

XII. პარლამენტი

1. პარლამენტარიზმის იდეა და მისი ისტორიული განვითარება
2. პარლამენტის სტატუსი სახელმწიფო მოწყობის ფარგლებში
3. ერთპალატიანი/ორპალატიანი პარლამენტები (ორპალატიანი პარლამენტის მოდელი კონსტიტუციის მიხედვით)
4. პარლამენტის დაკომპლექტება (და პარლამენტის წევრების არჩევა)
5. პარლამენტის ორგანიზაციული მოწყობა, სტრუქტურა
6. პარლამენტის მუშაობის წესი (პარლამენტის ცალკეული წევრი და ფრაქციები, კომიტეტები)
7. პარლამენტის რეგლამენტი
8. საპარლამენტო საქმიანობის წყვეტის (დისკონტინუიტეტის) პრინციპი „Principle of Discontinuity“
9. პარლამენტი წევრის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი სტატუსი
 - 9.1. პარლამენტის წევრის დამოუკიდებლობა
 - 9.2. თავისუფალი მანდატის ცნება
 - 9.3. პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება
 - 9.4. სადეპუტატო იმუნიტეტი და ინდემნიტეტი

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ ესმოდეთ განსხვავება ერთპალატიან და ორპალატიან საპარლამენტო სისტემებს შორის
- ▶ აღწეროს, თუ როგორ მოხდება ეროვნული პარლამენტის ორივე პალატის დაკომპლექტება
- ▶ განმარტოს, თუ რა ფუნქციები აქვთ ცალკეულ დეპუტატებსა და ფრაქციებს, კომიტეტებს და სხვა საპარლამენტო სტრუქტურებს
- ▶ ახსნას და შეაფასოს „პარლამენტის წევრის დამოუკიდებლობისა“ და „ფრაქციული დისციპლინის“ ცნება და მათი მნიშვნელობა

**სწავლების
მეთოდები:**

- ▶ კაზუსები და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია თემაზე მაგ. პარლამენტის წევრის დამოუკიდებლობა, დამოუკიდებელი დეპუტატები, შეიძლება პარლამენტის წევრისთვის უფლებამოსილების შეწყვეტა?
- ▶ ფრაქციების უფლებები
- ▶ პრეზენტაცია პარლამენტის წევრის სტატუსთან დაკავშირებით
- ▶ სტუდენტების მიერ საკუთარი კაზუსების შედგენა.

ლიტერატურა:

- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 111-150;
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 140-161;
- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი გიორგი, „საქართველოს სახელმწიფო მონაცემების საფუძვლები“ თბილისი 2018, გვ. 19-37.
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 673-681, 736-756.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 272-344.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, კობახიძე, ირაკლი: საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2014 გვ. 160-186.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 245-293.
- ყურაშვილი, კახი, ჩოკორაია, კონსტანტინე, ბუჩუკური, ანა; *ბიკამერალის დილემა*, (რედ.დემეტრაშვილი, ავთანდილ) ბათუმი, 2011.
- ლოვო ფილიპ, *პარლამენტარიზმი* (Le parlementarisme) თბილისი, 2005.

- შაიო ანდრამ, *ხელისუფლების თვითშემზღვევა*, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, საქართველო 2013.
- Zippelius, Reinhold, *Allgemeine Staatslehre*, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Wahl und Bindung der Repräsentanten, S. 172-184.

ნორმატიული

- საქართველოს კონსტიტუცია

მასალა:

- საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი

სასამართლოს

გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 13 ივლისის N 1/2/378 გადაწყვეტილება საქმეზე: საქართველოს მოქალაქე ვალერი გელაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ;
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 13. Juni 1989, 2 BvE 1/88, BVerfGE 80, 188 (217 ff., 231 ff.) (Wüppesahl) (ვუპეზალის გადაწყვეტილება/ პარლამენტის წევრის სტატუსთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 14. Januar 1986, 2 BvE 14/83 und 4/84, BVerfGE 70, 324 (355 f.) (Haushaltskontrolle der Nachrichtendienste) (უსაფრთხოების სამსახურის საბიუჯეტო კონტროლი – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 25. August 2005, 2 BvE 4, 7/05, BVerfGE 114, 121 (Rn. 133 ff.) (Bundestagsauflösung III) (პარლამენტის დათხოვნა – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 14. Juli 1959, 2 BvE 2, 3/58, BVerfGE 10, 4 (12 ff.) (Redezeit) (სასაუბრო დრო – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 17. September 1997, 2 BvE 4/95, BVerfGE 96, 264 (278 ff.)

(Fraktions- und Gruppenstatus) (ფრაქციებისა და საპარლამენტო ჯგუფების სტატუსი – ქართული თარგმანი);

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 6. März 1952, 2 BvE 1/51, BVerfGE 1, 144 (148 f.) (Geschäftsordnungsautonomie) (პარლამენტის რეგლამენტის ავტონომია – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 8. Dezember 2004, 2 BvE 3/02, BVerfGE 112, 118 (Rn. 46 ff.) (Vermittlungsausschuss) (შუამავალი კომიტეტი – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 4. Juli 2007, 2 BvE 1-4/06, BVerfGE 118, 277 (Rn. 207 ff., 270 ff.) (Verfassungsrechtlicher Status der Bundestagsabgeordneten) (პარლამენტის წევრის კონსტიტუციურ სამართლებრივი სტატუსი – ქართული თარგმანი).

1. საკანონმდებლო საქმიანობა
 - 1.1. საკანონმდებლო პროცესი
 - 1.2. განსაკუთრებული საკანონმდებლო პროცედურები
 - 1.3. კონსტიტუციის გადასინჯვის პროცედურა
 - 1.4. აღმასრულებელი ხელისუფლების (პარლამენტის მიერ დეგელეგირებული) ნორმათშემოქმედებითი უფლებამოსილება
2. საშინაო და საგარეო პოლიტიკის განსაზღვრა
 - 2.1. საბიუჯეტო უფლებამოსილება
 - 2.2. საერთშორისო ხელშეკრულებათა რატიფიცირებისა და დენონსირების წესი
3. საპარლამენტო კონტროლი
 - 3.1. მთავრობის არჩევის/ნდობის გამოცხადების პროცედურა
 - 3.2. მთავრობისთვის უნდობლობის გამოცხადების პროცედურა
 - 3.3. მთავრობის ანგარიშვალდებულება პარლამენტის წინაშე
 - 3.4. სხვა კონსტიტუციური ორგანოების კონტროლი
 - 3.5. პარლამენტის საგამოძიებო ფუნქცია

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ დაასახელოს და განმარტოს პარლამენტის ფუნქციები
- ▶ ახსნას, თუ რა მოთხოვნებს აყენებს სამართლებრივი სახელმწიფოსა და დემოკრატიის პრინციპი კანონშემოქმედებითი პროცესისა და აქედან გამომდინარე სამართლებრივი ნორმების მიმართ
- ▶ აღწეროს და განმარტოს საკანონმდებლო საქმიანობის ფორმალური და მატერიალური პროცედურები
- ▶ გამოიწიოს ერთმანეთისგან კონსტიტუციის, კანონმდებლობის და სხვა სამართლებრივი აქტების მიღების პროცედურები.

**სწავლების
მეთოდები:**

- ▶ იმიტირებული საკანონმდებლო პროცესი (საჭიროების შემთხვევაში სემესტრის დასასრულს)
- ▶ კაზუსები და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია თემაზე: საკანონმდებლო პროცესში დაშვებული შეცდომები, უნდობლობის ვოტუმი)
- ▶ პრეზენტაცია და კაზუსები უნდობლობის ვოტუთან დაკავშირებით.

ლიტერატურა:

- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 152-203;
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 162-187;
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 344-367;
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 682-730.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 232-257
- ბეჟაშვილი, ლევან, საკანონმდებლო ტექნიკა: სამართალშემოქმედების მეთოდური სახელმძღვანელო, თბილისი 2012;
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 293-351.
- მენაბდე, ვახუშტი, პაპაშვილი თამარ, ქაშაკაშვილი ნინო, კეკელიძე გიორგი, ოცი წელი საპარლამენტო კონტროლის გარეშე, უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს ზედამხედველობა შინაგან საქმეთა, უსაფრთხოებისა და დაზვერვის სამსახურების საქმიანობაზე საქართველოში, თბილისი, 2017;

- პაპაშვილი, თამარ, კონსტიტუციის გადასინჯვა. კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, (რედ. გეგენავა დიმიტრი) თბილისი 2018. გვ. 122-130;
- ფირცხალაშვილი ანა, მირიანაშვილი გიორგი, „საქართველოს სახელმწიფო მონაცემების საფუძვლები“ თბილისი 2018, გვ. 38-68;
- ფირცხალაშვილი, ანა, მუდმივობის გარანტია, როგორც კონსტიტუციის თავდაცვითი ფუნქცია, ფუნდამენტალური ღირებულებების შესანარჩუნებლად, „სამხრეთ კავკასიის იურიდიული ჟურნალი“ მე-8 გამოცემა, გვ. 171-179.

ნორმატიული

მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია;
- საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი;
- საქართველოს კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ.

სასამართლოს

გადაწყვეტილებები:

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 1. Oktober 1987, 2 BvR 1178, 1179, 1191/86, BVerfGE 77, 1 (40 f.) (Neue Heimat) (ახალი სამშობლო – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 8. August 1978, 2 BvL 8/77, BVerfGE 49, 89 (124 ff.) (Kalkar I) (კალკარის გადანტვეტილება, ატომურ ენერჯიაზე – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 18. Dezember 1984, 2 BvE 13/83, BVerfGE 68, 1 (85 ff.) (Atomwaffenstationierung) (ატომური იარაღის შენახვა – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 30. Juni 2015, 2 BvR 1282/11, BVerfGE 139, 321 (Rn. 125 f.) (Zeugen Jehovas) (იეჰოვას მონაწევრები – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 30.

Juni 2009, 2 BvE 2, 5/08, 2 BvR 1010, 1022, 1259/08, 182/09, BVerfGE 123, 267 (Rn. 250 ff.) (Vertrag von Lissabon) (ლისაბონის შეთანხმება – ქართული თარგმანი);

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 7. September 2011, 2 BvR 987, 1485, 1099/10, BVerfGE 129, 124 (Rn. 134 f.) (EFS) (EFS გადაწყვეტილება – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 18. März 2014, 2 BvR 1390, 1421, 1438, 1439, 1440, 1824/12, 2 BvE 6/12, BVerfGE 135, 317 (Rn. 160 ff.) (ESM-Vertrag) (ESM – ხელშეკრულება – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 17. Juli 1984, 2 BvE 11, 15/83, BVerfGE 67, 100 (130) (Flick-Untersuchungsausschuß) (საგამოძიებო კომისისია ამონარიდი – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 17. Juni 2009, 2 BvE 3/07, BVerfGE 124, 78 (Rn. 120 ff.) (Untersuchungsausschuss Geheimgefängnisse) (საგამოძიებო კომისია პენიტენციურ სისტემაში – ქართული თარგმანი);
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 13. Oktober 2016, 2 BvE 2/15, BVerfGE 143, 101 (Rn. 118 ff.) (NSA-Untersuchungsausschuss) (NSA საგამოძიებო კომისია – ქართული თარგმანი);

1. სტატუსი სახელმწიფო მოწყობის ფარგლებში
2. შექმნა და უფლებამოსილების ვადა
3. პრემიერ – მინისტრის თანამდებობაზე დანიშვნა
4. მინისტრთა კაბინეტის ფორმირება
5. შიდა ორგანიზაციული მოწყობა
6. პრემიერ-მინისტრის სტატუსი
7. პრემიერ-მინისტრის მითითებების მიცემის უფლებამოსილება
8. მთავრობის მიერ გადაწყვეტილების მიღება
9. მიმართება პარლამენტთან და პრეზიდენტთან
10. უნდობლობის ვოტუმი
11. ნდობის გამოცხადების საკითხი
12. კანონის მიღების საგანგებო წესი
13. მთავრობის კანონშემოქმედებითობა (კანონქვემდებარე აქტები)
14. მმართველობა, როგორც კანონის აღსრულება
15. სახელმწიფო მმართველობის განაწილება.

**სწავლის
მიზნები:****სტუდენტს უნდა შეეძლოს:**

- ▶ კონსტიტუციაში არსებული საპარლამენტო მმართველობის სისტემის პრინციპების გადმოცემა
- ▶ აღწეროს და განმარტოს, როგორ ხდება მთავრობის არჩევა და დათხოვა და როგორ შეიძლება ამ პროცესების ინტეგრირება საპარლამენტო მმართველობის სისტემაში
- ▶ მთავრობისა და ადმინისტრაციის ფუნქციებისა და დავალებების განმარტება
- ▶ პირდაპირი და არაპირდაპირი სახელმწიფო მმართველობის პრინციპების წარმოდგენა

-
- სწავლების მეთოდები:**
- ▶ კაზუსების ამოხსნა
 - ▶ სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია

-
- ლიტერატურა:**
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, “მერიდიანი”, 2016, გვ 393-442
 - ფირცხალაშვილი ანა, მირიანაშვილი გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, გამომცემლობა „მნიგნობარი“, 2018, გვ. 79-94.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 204-208
 - კვერენჩილაძე, გიორგი: ქართული კონსტიტუციონალიზმის ნოვაციები: პრეზიდენტისა და მთავრობის კონსტიტუციური კონსტრუქცია და მიმართების თავისებურებები 2010 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის ჭრილში. ჟურნალი “საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა” N5, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2012, გვ. 185-200.
 - ბეჟაშვილი, ლევან: საკანონმდებლო ტექნიკა: სამართალშემოქმედების მეთოდური სახელმძღვანელო, სეზანი, 2012, გვ. 283-326.
 - პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 174-179.

-
- ნორმატიული მასალა:**
- საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“
 - საქართველოს მთავრობის დადგენილება „საქართველოს მთავრობის რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“

-
- სასამართლოს გადაწყვეტილებები:**
- Decision 78/5/A/2009, Ref. No. Kpt 2/08, May 20, 2009
 - გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 8. August 1978, 2 BvL 8/77, BVerfGE 49, 89 (124 ff.) (Kalkar I) (კანონისმიერ დათქმაზე – ქართული თარგმანი)

XV. პრეზიდენტი

1. სტატუსი სახელმწიფო მოწყობის ფარგლებში
2. არჩევა და უფლებამოსილების ვადა
3. უფლებამოსილებები
4. პრეზიდენტის კონტროლი, პრეზიდენტის იმპიჩმენტი

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოს მეთაურის სტატუსისა და როლის განმარტება პოლიტიკურ პროცესში

სწავლების მეთოდები:

- ▶ კაზუსების ამოხსნა და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია ამ თემაზე
- ▶ პრეზენტაცია მთავრობისა და პრეზიდენტის უფლებამოსილებების გამიჯვნასთან დაკავშირებით
- ▶ პრეზენტაცია პრეზიდენტის შეწყალების უფლებასთან დაკავშირებით ან მოქალაქეობის მინიჭების უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით
- ▶ პრეზენტაცია პრეზიდენტის შეცვლილ სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებით საქართველოს კონსტიტუციის ძველ და მოქმედ რედაქციებში

- ლიტერატურა:**
- ჯიბლაშვილი, გურამი: „პრეზიდენტის ინსტიტუტი საქართველოში და ევროპის ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში (შედარებითი ანალიზი)“. თბილისი, 2017.
 - დემეტრაშვილი, ავთანდილ, კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, „ინოვაცია“, 2010, გვ. 265-286.
 - ხეცურიანი, ჯონი: „საკონსტიტუციო რეფორმა საქართველოში (2017 წ.) და საკონსტიტუციო სასამართლო“, „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“ N1, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2018, გვ 27-42.

- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მონყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ 69-78.
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ.181-203.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, „მერიდიანი“, 2016, გვ 352-392.
- გაული, ვოლფგანგ: კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995): საერთაშორისო იურიდიული დამხარების შედეგები ტრანსფორმირებად სახელმწიფოში, „თბილისი“, 2002, გვ 160-215.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ: მმართველობის ახალი სისტემის თავისებურებანი საქართველოში, სტატიების კრებულში: „სუპერსაპრემიდეტოდან საპარლამენტომდე: საკონსტიტუციო ცვლილებები საქართველოში (რედ.: ნოდია, გია, აფრასიძე, დავით), „ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, 2013, გვ 11-37.

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კანონი “საქართველოს პრემიდეტის არჩევნების შესახებ“

1. სასამართლო ხელისუფლების სტატუსი
2. მოსამართლეების სამართლებრივი სტატუსი
3. მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობა
4. სასამართლო სისტემის მიმოხილვა
5. იუსტიციის უმაღლესი საბჭო.

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ სამართლებრივ-სახელმწიფოებრივი მოთხოვნების დასახელება „დამოუკიდებელი“ მართმსაჯულების მიმართ
- ▶ სასამართლო სისტემის გადმოცემა, როგორც ინსტანციების, ისე განსჯადობების კუთხით

სწავლების მეთოდები:

- ▶ სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი
- ▶ სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლო გადაწყვეტილებების სტრუქტურის პრეზენტაცია
- ▶ პრეზენტაცია მოსამართლეთა არჩევისა და მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის გარანტიები
- ▶ კაზუსის დამუშავება მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრობლემის თემაზე იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ მოსამართლესთვის უფლებამოსილების შეწყვეტისას
- ▶ საჭიროების შემთხვევაში სხვა ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის განხილვა მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის თემასთან დაკავშირებით
- ▶ პრეზენტაცია თემაზე: სასამართლო გადაწყვეტილებების იურიდიული ძალა და ეფექტი

-
- ლიტერატურა:**
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, “მერიდიანი”, 2016, გვ 469-483.
 - ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მონყობის საფუძვლები, „მწიგნობარი“, 2018, გვ. 96-103.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ.228-245
 - Nuno Garoupa and Tom Ginsburg, *The Comparative Law and Economics of Judicial Councils*, 27 Berkeley J. Int’l Law. 53, 2009.
 - ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად („ვენეციის კომისია“) – ვებ გვერდი: <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>
 - ბურჯანაძე, გიორგი: კვლევა მოსამართლეთა როლის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, GIZ-ის პროგრამა: „ევროპულ სტანდარტებთან სამართლებრივი დაახლოება სამხრეთ კავკასიაში“, 2017.

-
- ნორმატიული მასალა:**
- საქართველოს ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“
 - საქართველოს კანონი „იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შესახებ“

-
- სასამართლოს გადაწყვეტილებები:**
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 10 ნოემბრის N3/6/642 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე – ლალი ლაზარაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
 - საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 16 ნოემბრის N2/5/658 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ომარ ჯორბენაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

1. საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების გამწვანება
2. კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პროცედურების წარმოდგენა
3. ორგანოებს შორის დავა
4. მთავრობის ან პარლამენტის კონსტიტუციური წარდგინება
5. სასამართლო წარდგინება
6. ნორმათა კონსტიტუციურობის შემოწმება
7. პოლიტიკური პარტიების კონსტიტუციურობის შემოწმება
8. არჩევნების და რეფერენდუმის კონსტიტუციურობის შემოწმება
9. საერთაშორისო ხელშეკრულებების კონსტიტუციურობის შემოწმება
10. ადგილობრივი თვითმმართველობების სარჩელები კონსტიტუციის მეცხრე თავთან მიმართებით
11. შედარება სხვა საკონსტიტუციო სასამართლოების როლებთან

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს განსაკუთრებული როლის განმარტება
- ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის სამართლებრივი შედეგების გადმოცემა
- ▶ სახელმწიფო მონყობის სამართლისთვის რელევანტური სარჩელების სხვადასხვა სახეების დასახელება
- ▶ განმარტება და განსხვავება, თუ წარმოების რომელი სახეობა გამოიყენება სხვადასხვა კონფლიქტების გადაწყვეტისთვის.

სწავლების მეთოდები:

- ▶ პრეზენტაციების საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების ცალკეულ სახეებთან

- ▶ გადაწყვეტილების განხილვა: რა როლს თამაშობს კონსტიტუციის პრინციპები სასამართლო გადაწყვეტილებებში (სასამართლო გადაწყვეტილებები, რომლის დროსაც საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა კონკრეტული კანონების არაკონსტიტუციურობა).
- ▶ ვარჯიში სარჩელის შედგენაზე ლექტორთან ერთად,
- ▶ იმიტირებული სასამართლო პროცესი

-
- ლიტერატურა:**
- გეგენავა, დიმიტრი: „საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება საქართველოში: სამართალწარმოების ძირითადი სისტემური პრობლემები“, უნივერსალი, 2012, გვ 11-80.
 - ზოიძე, ბესარიონ: „კონსტიტუციის ნორმების კონსტიტუციურობის შემოწმების პრობლემები“, „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“ N8, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2015.
 - კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019.
 - ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ 104-112; 143-147.
 - ერემაძე, ქეთევან: „თავისუფლების დამცველნი თავისუფლების ძიებაში“, მერიდიანი, 2018, გვ 447-476.
 - ერემაძე, ქეთევან: “თავისუფლება კონსტიტუციის ფარგლებში და თავად კონსტიტუციის გააზრების თავისუფლება“, კრებულში „საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ“ (რედ. ნაცვლიშვილი ვახტანგ, ზედელაშვილი დავით), 2016, გვ. 163-174.
 - ფირცხალაშვილი, ანა: „ეროვნული სამართლის ინტერნაციონალიზაციიდან საერთაშორისო სამართლის კონსტიტუციონალიზაციამდე“, „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“ N1, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2018, გვ 43-53.
 - ფირცხალაშვილი, ანა: „კაზუსის ამოხსნის ოთხი მოდელი ძირითად უფლებებში“, იურისტების სამყარო, 2016. გვ 8-47.
 - შვაბე, იურგენ: „გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები“, GIZ, 2011.
 - ფირცხალაშვილი, ანა: „საკონსტიტუციო სასამართლოს რეალური კონტროლი კვლავ კონსტიტუციის გადასინჯვის მიღმა“, „აკადემიური მაცნე“, თბილისი, 2017, გვ 8-19.

- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, *Verfassungsprozessrecht 2015*, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, *Das abstrakte Normenkontrollverfahren*, S. 207-237 (აბსტრაქტული კონტროლის შესახებ – ქართული თარგმანი)
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, *Verfassungsprozessrecht, 2015*, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, *Die konkrete Normenkontrollverfahren*, S. 238-286 (კონკრეტული კონტროლის შესახებ – ქართული თარგმანი)
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, *Verfassungsprozessrecht, 2015*, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, *Das Organstreitverfahren*, S. 135-176 (ორგანოთა შორის დავების შესახებ – ქართული თარგმანი)
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, *Verfassungsprozessrecht, 2015*, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, *Individual-und Kommunalverfassungsbeschwerde*, S. 36-119 (ინდივიდუალური და ადგილობრივი თვითმმართველობის კონსტიტუციური სარჩელების შესახებ – ქართული თარგმანი)

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს ორგანული კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“
- საქართველოს კანონი „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილება „აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ“, (განაცხადი N. 40765/02)
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 თებერვლის N549 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები - ირმა ინაშვილი, დავით თარხან-მოურავი და იოსებ მანჯავიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.“
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 24 დეკემბრის N3/2/577 გადაწყვეტილება საქმეზე “ა(ა)იპ ‘ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)’ და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“

1. ადგილობრივი თვითმმართველობის ცნება
1. ადგილობრივი თვითმმართველობის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტიები
2. ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები და მათი უფლებამოსილებები

სწავლის მიზნები:

სტუდენტს უნდა შეეძლოს:

- ▶ ადგილობრივი თვითმმართველობის მნიშვნელობის და მისი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი ადგილის განმარტება

სწავლების მეთოდები:

- ▶ კაზუსების განხილვა
- ▶ სასამართლო გადაწყვეტილების განხილვა ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულის კონსტიტუციურ-სამართლებრივ გარანტიებთან დაკავშირებით

ლიტერატურა:

- კახიძე, ირაკლი: „ადმინისტრაციული ზედამხედველობა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობაზე“, თბილისი, 2011.
- კახიძე, ირაკლი: „ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობის სახელმწიფო ზედამხედველობის სისტემა საქართველოში (პრობლემები და გადაწყვეტის გზები)“, სამართლის ჟურნალი, №1, (რედ, ზოიძე, ბესარიონ), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2011, გვ. 157-182.
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 265-286
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, „მერიდიანი“, 2016, გვ 484-501.
- ლოსაბერიძე, დავით, კანდელაკი, კონსტანტინე, აბულაძე, მამუკა, კონჯარია, ოთარ: „ადგილობრივი თვითმმართველობა“, მწვანე კავკასია, თბილისი, 2016.

- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მონეობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ 127-142.

ნორმატიული მასალა: • საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 23 მაისის N3/2/574 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის N3/2/588 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – სალომე ქინქლაძე, ნინო კვეციანი, ნინო ოდიშარია, დაჩი ჯანელიძე, თამარ ხითარიშვილი და სალომე სებისკვერაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 24. Juli 1979, 2 BvK 1/78, 52, 95 (111 f.) (ქართული თარგმანი)
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 23. November 1988, 2 BvR 1619, 1628/83, BVerfGE 79, 127 (147 ff.) (ქართული თარგმანი)
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des 2. Senates vom 5. Dezember 2002, 2 BvL 5/98, BVerfGE 107, 59 (91 f.) (ქართული თარგმანი)

კურიკული (სასწავლო გეგმა)

წინამდებარე გეგმა ემსახურება პირველი სემესტრის ღონისძიებას. ამასთან ივარაუდება, რომ ჯერ არ გამართულა შესავალი კურსი. თუ თემები, რომელიც მოცემულია ამ გეგმაში, უკვე განხილულ იქნა სხვა ღონისძიების ფარგლებში, მაშინ შეიძლება მათი გამოტოვება.

ყოველი თემატური ბლოკისთვის წარმოდგენილია თემების სრული ჩამონათვალი. ლექტორს შეუძლია თვითონ გადაწყვიტოს, თუ რომელ თემებს განიხილავს ის ლექციის და რომელს სემინარის ფარგლებში.

სასურველია კვირაში 2 აკადემიური საათი (1,5 სთ.) ლექცია და 2 აკადემიური საათი (1,5 სთ.) სემინარი

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
1	<ul style="list-style-type: none"> შესავალი სახელმწიფოსა და კონსტიტუციის საფუძვლები 	<ul style="list-style-type: none"> სასწავლო კურსის მიმოხილვა სასწავლო კურსის მნიშვნელობა კონსტიტუციური სამართლის ცნება და საგანი კონსტიტუციური სამართლის გამიჯვნა კერძო სამართლისგან კონსტიტუციური სამართალი და ადმინისტრაციული სამართალი რა არის სამართალი? სამართლის წყაროები. ნორმათა იერარქია, კონსტიტუცია, როგორც სამართლის უმაღლესი წყარო კონსტიტუციის განმარტება რა არის სახელმწიფო (საში ელემენტის მოძღვრება) 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> უნდა შეეძლოს დასახელება, თუ რომელი თემების განხილვა უნდა მოხდეს ამ სასწავლო კურსის ფარგლებში უნდა ჰქონდეს სასწავლო კურსის მიმდინარეობის, დამატებითი შეთავაზებებისა და გამოცდის სახის შესახებ ცოდნა უნდა შეეძლოს საჯარო სამართლის განსხვავება კერძო სამართლისგან უნდა შეეძლოს მართლწესრიგის იერარქიული სტრუქტურის განმარტება ექნება კონსტიტუციის სტატუსის ცოდნა ნორმათა იერარქიაში 	<ul style="list-style-type: none"> შესავალი იურიდიული კაბუსის დამუშავებაში (როგორ უნდა დავამუშაოთ ფაქტობრივი გარემოებები, როგორ უნდა ამოვხსნათ კაბუსი): ლექტორი წარმოადგენს კაბუსის დამუშავების ტექნიკას მარტივი კაბუსის მაგალითზე სასამართლო გადაწყვეტილებების დამუშავება: ლექტორი წარმოადგენს საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების სტრუქტურას.

მასალა

ლიტერატურა:

- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 2-4. 38-43; 52-61; 92-98.
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 9-15; 53-57.
- გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 1-12.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 15-17.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 15-18. 28-30; 116-126.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 11-15, 44-46. 18-29.
- ბეგიაშვილი, მალხაზ: სალექციო მასალა, გვ. 1-3. 1-10.
- შვარცი, ჰერმან: კონსტიტუციის მშენებლობის საფეხურები, გვ. 1-5.
- ხუბუა, გიორგი: სამართლის თეორია, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2015, გვ. 41-54.
- Hubertus, Gersdorf, *Verfassungsprozessrecht und Verfassungsmäßigkeitsprüfung*, 2014, Lehrbuch 4., völlig neu bearbeitete Auflage. S. 1-51 (სქემები კაპუსისათვის – ქართული თარგმანი).
- Schöbener, Burkhard, Knauff, Matthias: *Allgemeine Staatslehre (Grundrisse des Rechts) Taschenbuch – 4. April 2016 § 6. Einheitsstaat und Staatenverbindungen. A. Innerstaatliche Einheit oder Teilung der Staatsgewalt (Rn. 1-22) B. Völkerrechtliche Staatenverbindungen (Rn. 23-50) C. Abgrenzung von staats- und völkerrechtlichen Staatenverbindungen (Rn. 51-57) S. 266-285* (სახელმწიფოს ცნება და დახასიათება – ქართული თარგმანი).

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).
- საქართველოს ორგანული კანონი „ნორმატიული აქტების შესახებ“ (2009 წლის 22 ოქტომბერი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
2	<ul style="list-style-type: none"> • კონსტიტუციონალიზმის ისტორია • კონსტიტუციის ძირითადი სტრუქტურა და საერთაშორისო ინტეგრაცია 	<ul style="list-style-type: none"> - კონსტიტუციონალიზმის ზოგადი მიმოხილვა - მოქმედი კონსტიტუციის წარმოშობის მნიშვნელოვანი ეტაპები (წესით ეს თემები უფრო დეტალურად უკვე განხილული უნდა იყოს სხვა კურსის ფარგლებში, შესაბამისად, „სახელმწიფო მოწყობის სამართლის“ ფარგლებში საკმარისია მხოლოდ მოკლე მიმოხილვა) - 1921 წლის 21 თებერვლის კონსტიტუცია, 1995 წლის კონსტიტუცია და 2004, 2010, 2017 წლების საკონსტიტუციო რეფორმები (შეიძლება გონივრული იყოს შესაბამის თემატურ ბლოკებში კიდევ ერთხელ მოხდეს ცალკეული ორგანოებისა და პრინციპების კონსტიტუციურ-ისტორიული განვითარების წარმოდგენა) - საკონსტიტუციო რეფორმები - კონსტიტუციის შექმნა და კონსტიტუციის გადასინჯვის წესი (ხისტი და მოქნილი კონსტიტუციები), კონსტიტუციის მიმოხილვა (კონსტიტუციის აგებულება და სტრუქტურა) - სახელმწიფოს სტრუქტურის პრინციპები (რესპუბლიკა, 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - უნდა შესწავდეს უნარი მოქმედი კონსტიტუციის სტრუქტურა დაუკავშირონ მის ისტორიულ საფუძვლებს - უნდა პქონდეს კონსტიტუციის სტრუქტურის ცოდნა - უნდა შეეძლოს კონსტიტუციური ორგანოებისა და მათი არსებითი ფუნქციების დასახელება - უნდა პქონდეს კონსტიტუციის ფუნქციების ცოდნა - უნდა შეეძლოს წარმოდგენა, თუ როგორ არის ინტეგრირებული ქართული კონსტიტუციური მართლწესრიგი საერთაშორისო სისტემაში 	<ul style="list-style-type: none"> - საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების პრევენტაცია - შინაარსობრივი ტექსტის პრევენტაცია - კონსტიტუციის შემუშავებასა და ცვლილებასთან დაკავშირებული მასალების პრევენტაცია (მაგ. საკონსტიტუციო კომისიის მსჯელობების პრევენტაცია)

		<p>დემოკრატია, სამართლებრივი სახელმწიფო, სოციალური სახელმწიფო)</p> <p>- სამართლებრივი ინტეგრაცია მსოფლიოსთან, განსაკუთრებით ევროპასთან (ევროპის საბჭო, ასოცირების ხელშეკრულება, ევროპასთან ინტეგრაციის კონსტიტუციური ჩანაწერი (საქართველოს კონსტიტუციის 78-ე მუხ.)).</p>		
--	--	--	--	--

მასალა

ლიტერატურა:

- პაკეტე, ბიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 98-110.
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 16-44; 287-291.
- გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 13-14; 25-58.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 19-27. 38-59.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 103-111.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 56-80; 86-90. 80-86.
- ბაბუკი, ვოლფგანგ: კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995), GIZ, 2002.
- ბაბუკი, ვოლფგანგ, ფიში, სტივენ, რაიჰენბეჰერი, ცენო: კონსტიტუციის გადასინჯვა – საქართველოს გზა ევროპისაკენ, GIZ, 2012.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ: საქართველოს კონსტიტუციური ქრონიკები, 2009/2010 წლის კონსტიტუციური რეფორმა საქართველოში, 2012, გვ. 12-39.
- გოდოლაძე, კარლო: საკონსტიტუციო ცვლილებები საქართველოში – პოლიტიკური და სამართლებრივი ასპექტები, გვ. 1-26.
- პაპუაშვილი, გიორგი: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუცია 90 წლის გადასახედიდან: საქართველოს დემოკრატიული რესპუბლიკის 1921 წლის კონსტიტუცია, 2013, გვ. 3-33.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ: 1995 წლის 24 აგვისტოს კონსტიტუციის ბიოგრაფია, რედაქტორები: ნაცვლიშვილი, ვახტანგ, ზედელაშვილი, დავით: საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, 2016, გვ. 29-43.

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: Zur Rechtsnatur der Präambel der Verfassung) BVerfG, Urteil des Ersten Senats vom 17. August 1956, 1 BvB 2/51, BVerfGE 5, 85 (127) (პრეამბულის სამართლებრივ ბუნებასთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
3	<ul style="list-style-type: none"> • დემოკრატია • სამართლებრივი სახელმწიფო • სოციალური სახელმწიფო 	<ul style="list-style-type: none"> - დემოკრატიის მნიშვნელობა და არსი - სახალხო სუვერენიტეტი და წარმომადგენლობითი დემოკრატია - ხელისუფლების დანაწილების პრინციპი - ქმედების სამართლებრივი ბოჭვა (სახელმწიფო საქმიანობის კანონიერება) - ნორმათა იერარქია - კონსტიტუციის უზენაესობა/კანონის უზენაესობა - კანონისმიერი დათქმა / პარლამენტის თანხმობის სავალდებულობა განსაზღვრული გადაწყვეტილებებისთვის/კანონქვემდებარე აქტების დონეზე არსებითი გადაწყვეტილებების მიღება პარლამენტის მიერ - სამართლებრივი სტაბილურობა: <ul style="list-style-type: none"> - სამართლებრივი ნორმის გასაგებობა - უკუქცევითი ძალის აკრძალვა - კანონიერი ნდობის პრინციპი 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - უნდა ესმოდეს დემოკრატიული კონსტიტუციის მნიშვნელობა - უნდა შეეძლოს სახალხო სუვერენიტეტის ცნების განმარტება - უნდა შეეძლოს სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპის არსებითი ელემენტების დასახელება და განმარტება - უნდა შეეძლოს კონსტიტუციური დათქმის პრინციპის განმარტება - უნდა შეეძლოს საკანონმდებლო აქტების საჭიროების განმარტება არსებითი გადაწყვეტილებებისთვის - უნდა შეეძლოს „სოციალური სახელმწიფოს“ იდეის აღქმა - უნდა ჰქონდეს სოციალური სახელმწიფოს 	<ul style="list-style-type: none"> - სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების წარმოდგენა „დემოკრატიასთან“, „ხელისუფლების დანაწილებასთან“, „წარმომადგენლობით დემოკრატიასთან“ (მაგ. Montesquieu, Locke და ა.შ.) დაკავშირებით - ცალკეულ პრინციპებთან დაკავშირებით საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების პრეზენტაცია

	<ul style="list-style-type: none"> - თანაზომიერება - სამართლებრივი დაცვა დამოუკიდებელი სასამართლოების მიერ - სოციალური სახელმწიფოს ცნება და მნიშვნელობა - სოციალური სახელმწიფოს პრინციპის ნორმატიული შინაარსი (არის თუ არა მოთხოვნის უფლების სამართლებრივი საფუძველი?); აქ არ ვისაუბრებთ ცალკეულ სოციალურ უფლებებზე. 	პრინციპის ნორმატიული შინაარსის ცოდნა	
--	--	--------------------------------------	--

მასალა

ლიტერატურა:

- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 125-139; 166-185. 190-194.
- კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 45-80.
- გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 14-25.
- თსუ ადმინისტრაციულ მეცნიერებათა ინსტიტუტის გამოცემები: ადმინისტრაციული მეცნიერების სახელმძღვანელო, ტომი IV, 2018, გვ. 138-141. 135-136; 142-143. 136-137.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 59-87. 88-108. 109-115.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 51-76. 77-84. 88-93.
- იშორია, ლევან: თანამედროვე სახელმწიფო, თანამედროვე ადმინისტრაცია, გამომცემლობა „სიესტა“, 2009, გვ. 164-183. 184-207.
- ლოკი, ჯონ: მეორე ტრაქტატი სამოქალაქო მმართველობაზე, გვ. 4-20.
- შაიო, ანდრამ: ხელისუფლების თვითშემღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, აირის საქართველო, 2003, გვ. 249-274.
- ცხადაძე, თამარ: კონსტიტუცია და სოციალური სამართლიანობა: სოციალური სახელმწიფოს დეკლარირებული პრინციპის შინაარსის ძიებაში, რედაქტორები: ნაცვლიშვილი ვახტანგ, გედელაშვილი დავით: საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ, 2016, გვ. 205-226.
- Schöbener, Burkhard, Knauff, Matthias: Allgemeine Staatslehre (Grundrisse des Rechts) Taschenbuch – 4. April 2016, Der moderne Verfassungsstaat – Grundprinzipien der Staatsgrundordnung. Demokratie als verfassungsstaatliches Grundprinzip (Rn. 28-109) Ideengeschichtliche Grundlagen des Demokratieprinzips (Rn. 31-42). „Verfassungsgebung“ im

demokratischen Verfassungsstaat (Rn. 43-56). Die konstitutionalisierte Demokratie des modernen Verfassungsstaates (Rn. 57-87). Exkurs: Verwirklichung des Demokratieprinzips in der Europäischen Union (Rn. 88-109) S. 168- 217 (თანამედროვე სახელმწიფოს განვითარება, ისტორია, დემოკრატიის პრინციპი – ქართული თარგმანი).

- Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Gewaltenteilung. S. 257-269 (სახელმწიფო ხელისუფლების დანაწილება – ქართული თარგმანი).
- Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Prinzipien der Rechtsstaatlichkeit, S. 247-255 (სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი – ქართული თარგმანი).

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 ოქტომბრის #2/2-389 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე მაია ნათაძე და სხვები საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს პრეზიდენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2007 წლის 26 დეკემბრის #1/3/407 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაცია და საქართველოს მოქალაქე – ეკატერინე ლომთათიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 13 მაისის #1/1/428, 447, 459 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს მოქალაქე ელგუჯა საბაური და რუსეთის ფედერაციის მოქალაქე ზვიად მანია საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის #2/1-392 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შოთა ბერიძე და სხვები საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2009 წლის 27 აგვისტოს #1/2/434 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს სახალხო დამცველი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 31. Juli 1973 – 2 BvF 1/73 – BVerfGE 36, 1 (17) (ხელისუფლების დანაწილებისა და შტოების ბალანსის შესახებ – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Ersten Senats vom 17. August 1956 – 1 BvB 2/51 -, BVerfGE 5, 85 (197-200, 204-206) (KPD-Verbot) (დემოკრატიის პრინციპთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 24. Mai 1995 – 2 BvF 1/92 – BVerfGE 93, 37 (66-68) (Mitbestimmungsgesetz Schleswig-Holstein) (სახალხო სუვერენიტეტთან და დემოკრატიისთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 30. Juni 2009, 2 BvE 2, 5/08, 2 BvR 1010, 1022, 1259/08, 182/09, BVerfGE 123, 267 (Rn. 250 ff.) (Vertrag von Lissabon) (დემოკრატიის პრინციპი, სოციალური პოლიტიკის განსაზღვრა, სახელმწიფო სუვერენიტეტის პრინციპი და ლისაბონის ხელშეკრულება – ქართული თარგმანი).

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 12. Juli 1994, 2 BvE 3/92, 5/93, 7/93, 8/93, BVerfGE 90, 286 (381 ff.) (Out-of-area-Einsätze) (თავდაცვისა და უსაფრთხოების საკითხები ხელისუფლების დანაწილების პრინციპის კონტექსტში – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 25. Oktober 1966, 2 BvR 506/63, BVerfGE 20, 323 (331) (nulla poena sine culpa) (სამართლებრივი უსაფრთხოების და სამართლებრივი სახელმწიფოს შესახებ – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 26. Februar 1969, 2 BvL 15, 23/68, BVerfGE 25, 269 (290) (Verfolgungsverjährung) (კონსტიტუციის სისტემური განმარტების შესახებ. სამართლებრივი სახელმწიფოსა და სამართლებრივი უსაფრთხოების საკითხი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Urteil des Ersten Senats vom 21. Juni 1977, 1 BvL 14/76, BVerfGE 45, 187 (246 und 259 f.) (lebenslange Freiheitsstrafe) (სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპზე – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 15. Dezember 2015, 2 BvR 2735/14, BVerfGE 140, 317 (Rn. 55) (Identitätskontrolle) (სამართლებრივი სახელმწიფოს პრინციპი, როგორც კონსტიტუციის ელემენტარული, ფუძემდებლური პრინციპი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 28. Oktober 1975, 2 BvR 883/73 und 379, 497, 526/74, BVerfGE 40, 237 (248 ff.) (Justizverwaltungsakt) (კონკრეტული სფეროების კანონის მიერ რეგულირების აუცილებლობა, ანუ პარლამენტის გადაწყვეტილების უპირატესობა, ე.წ. კანონის დათქმა – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 5. Dezember 2001, 2 BvR 527/99 2 BvR 1337, 1777/00, BVerfGE 104, 220 (Rn. 31 f.) (Rehabilitierung bei Abschiebungshaft) (სამართლებრივი უსაფრთხოება, სამართლებრივი სახელმწიფო – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
4	<ul style="list-style-type: none"> სახელმწიფოს ფორმები (მმართველობის ფორმა) 	<ul style="list-style-type: none"> რესპუბლიკის ცნება და მნიშვნელობა, განსხვავება მონარქიისგან საპრეზიდენტო და საპარლამენტო სისტემები 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> უნდა შეეძლოს საპარლამენტო მმართველობის სისტემის ცნების განმარტება და მისი განსხვავება საპრეზიდენტო სისტემის ცნებისგან უნდა იცოდეს განსხვავება მონარქიასა და რესპუბლიკას შორის უნდა ესმოდეს კონსტიტუციაში „რესპუბლიკის“ მნიშვნელობის გაგება 	<ul style="list-style-type: none"> სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების პრეზენტაცია „რესპუბლიკაზე“ და სახელმწიფოს სხვა ფორმებზე
მასალა	<p>ლიტერატურა:</p> <ul style="list-style-type: none"> პაკეტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 218-236. კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 111-122. გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 123-139. გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 127-148. გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 112-138. ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, გამომცემლობა „მნივნობარი“, 2018, გვ. 12-17. <p>ნორმატიული მასალა:</p> <ul style="list-style-type: none"> საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო). 			

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
5	<ul style="list-style-type: none"> სახელმწიფოს ფორმები (სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობა (ფედერაციული სახელმწიფო/ უნიტარული სახელმწიფო)) 	<ul style="list-style-type: none"> სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობა ფედერალიზმის/ უნიტარიზმის საფუძვლები ავტონომიური რეგიონების სტატუსი უფლებამოსილებების განაწილება დონეებს შორის (კანონმდებლობა, მმართველობა) საფინანსო კანონის საფუძვლები 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> უნდა შეეძლოს ფედერაციულ და უნიტარულ სახელმწიფოს შორის განსხვავება უნდა შეეძლოს კონსტიტუციაში ფედერაციული და უნიტარული სახელმწიფოს პრინციპების ჩამოთვლა 	<ul style="list-style-type: none"> „ფედერალიზმთან“ დაკავშირებით სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების პრეზენტაცია (მაგ. ფედერალისტური წერილები) საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებების პრეზენტაცია თემაზე: უნიტარიზმი, ავტონომიური რესპუბლიკები; საჭიროების შემთხვევაში სხვა ქვეყნის სასამართლო პრაქტიკის მოყვანა პრეზენტაცია თემაზე: უფლებამოსილებების განაწილება უნიტარული სახელმწიფო/ავტონომიური რესპუბლიკები

მასალა	<p>ლიტერატურა:</p> <ul style="list-style-type: none"> პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 61-87. კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 246-264. გეგენავა, დიმიტრი, პაპაშვილი, თამარ, ვარდოსანიძე, ქეთევან, გორაძე, გიორგი, ბრეგაძე, რატი, თევზაძე, თენგიზ, ცანავა, ლანა, ჯავახიშვილი, პაატა, მაჭარაძე, ზურაბ, სიორიძე, გიორგი, ლოლაძე, ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 304-335. გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 149-171. გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 139-164. ხუბუა, გიორგი: ფედერალიზმი როგორც ნორმატიული პრინციპი და პოლიტიკური წესრიგი, 2000. ბეგიაშვილი, მალხაზ, ფედერაციული სახელმწიფო და რეგიონული სახელმწიფო: ორი განსხვავებული სისტემა? სამეცნიერო ჟურნალი „ახალგაზრდა ადვოკატები“, 2016, #5, გვ. 5-26. Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch, Föderalismus, S. 325-336 (სახელმწიფოს ტერიტორიული მოწყობა ფედერალიზმის აქცენტებით – ქართული თარგმანი).
--------	--

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია (1995 წლის 24 აგვისტო).
- საქართველოს კონსტიტუციური კანონი „აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის შესახებ“ (2017 წლის 13 ოქტომბერი).

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება: BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 16. Juli 1998, 2 BvR 1953/95 -BVerfGE 99, 1 (10 ff.) (Bayerische Kommunalwahlen) (ფედერალიზმის პრინციპი. რეგიონების ავტონომიურობის და არჩევნების საყოველთაოობის პრინციპი – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
6	<p>• არჩევნები და საარჩევნო სისტემა</p>	<p>1. ლეგიტიმაცია არჩევნებისა და კენჭისყრის გზით</p> <p>1.1. პირდაპირი და არაპირდაპირი დემოკრატია</p> <p>1.2. საარჩევნო სა-მართლის პრინციპები</p> <p>1.3. საარჩევნო ცენზები</p> <p>1.4. აქტიური და პასიური საარჩევნო უფლება</p> <p>1.5. პროპორციული და მაჟორიტარული საარჩევნო სისტემები. ეროვნული საარჩევნო სისტემის დახასიათება</p> <p>1.6. საარჩევნო პროცესი, ეტაპები, საარჩევნო ადმინისტრაცია, ტერიტორიული დაყოფა</p> <p>1.7. არჩევნების დაფინანსება</p> <p>1.8. პირდაპირი დემოკრატია</p>	<p>სტუდენტს უნდა შეეძლოს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - დემოკრატიული ლეგიტიმაციის საჭიროების წარმოდგენა - მაჟორიტარული და პროპორციული საარჩევნო სისტემების საფუძვლების ცოდნა, მათი ერთმანეთისგან განსხვავება და ორივე სისტემის დადებითი და უარყოფითი მხარეების განმარტება - საარჩევნო სისტემის ძირითადი პრინციპების დასახელება - არჩევნების დაფინანსების უკანონო წყაროების იდენტიფიცირება. 	<ul style="list-style-type: none"> - სახელმწიფოს თეორიისა და სახელმწიფოს ფილოსოფიის ტექსტების პრეზენტაცია „დემოკრატიულ ლეგიტიმაციასა“ და „არჩევნებთან“ და „პირდაპირ დემოკრატიასთან“ დაკავშირებით - პრეზენტაცია ქართულ საარჩევნო სისტემაზე, საჭიროების შემთხვევაში აგრეთვე სხვა ქვეყნების საარჩევნო სისტემებზე - კაზუსების ამოსხნა არჩევნების ან/და რეფერენდუმების თემაზე - სასამართლო პრაქტიკის წარმოდგენა არჩევნებთან და რეფერენდუმთან დაკავშირებით.

		<p>(რეფერენდუმი და პლემბისციტი)</p> <p>2. უმრავლესობის მმართველობისა და უმცირესობის დაცვის პრინციპი</p> <p>2.1. პლურალიზმი და უმრავლესობით მიღებული გადაწყვეტილებების საჭიროება</p> <p>2.2. უმცირესობების დაცვა, როგორც დემოკრატიის გამოხატულება</p> <p>2.3. საპარლამენტო ოპოზიციის უფლებები.</p>		
--	--	---	--	--

მასალა

ლიტერატურა:

- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 580-622.
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 85-98.
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 89-109.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 165-244.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 222-271.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 168-210.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, კობახიძე, ირაკლი: საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2014 გვ. 115-160.
- მაკარიძე, დავით, უშუალო დემოკრატია. კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, (რედ. გეგენავა, დიმიტრი) თბილისი 2018. გვ. 244-276.
- ევროპული კომისია დემოკრატიისთვის კანონის მეშვეობით (ვენეციის კომისია) რჩევები არჩევნებთან დაკავშირებით.

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია.
- საქართველოს საარჩევნო კოდექსი.

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 28 მაისის N 1/3/547 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – უჩა ნანუაშვილი და მიხეილ შარაშიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის №3/2/588 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – სალომე ქინქლაძე, ნინო კვეტენაძე, ნინო ოდიშარია, დანი ჭანელიძე, თამარ ხითარიშვილი და სალომე სებისკვერაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2015 წლის 24 ოქტომბრის N 3/2/670 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ვახტანგ მენაბდე საქართველოს პარლამენტისა და საქართველოს ცენტრალური საარჩევნო კომისიის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2008 წლის 31 მარტის N 2/1/431 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე შალვა რამიშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2005 წლის 6 ოქტომბრის გადაწყვეტილება (*Hirst v United Kingdom 2*) (განაცხადი N. 74025/0).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 31. Oktober 1990 – 2 BvF 3/89 – BVerfGE 83, 60 (71-75) (Ausländerwahlrecht II) (უცხოელთა საარჩევნო უფლება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 24. Mai 1995 – 2 BvF 1/92 – BVerfGE 93, 37 (66-68) (Mitbestimmungsgesetz Schleswig-Holstein) (თვითგამორკვევის უფლება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 15. Februar 1978, 2 BvR 134, 268/76, BVerfGE 47, 253 (275) (Gemeindeparlamente) (საკრებულოების შესახებ – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება (ამონარიდი, ქართული თარგმანი) BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 16. Juli 1998, 2 BvR 1953/95 -BVerfGE 99, 1 (10 ff.) (Bayerische Kommunalwahlen) (საარჩევნო უფლება ადგილობრივი თვითმმართველობის დონეზე – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 3. Juli 1957, 2 BvR 9/56, BVerfGE 7, 63 (68 ff.) (Listenwahl) (საარჩევნო სიები – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 22. Mai 1979, 2 BvR 193, 197/79, BVerfGE 51, 222 (235 ff.) (Fünf-Prozent-Klausel) (5% საარჩევნო ბარიერი ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 29. September 1990, 2 BvE 1, 3, 4/90, 2 BvR 1247/90, BVerfGE 82, 322 (337 ff.) (Gesamtdeutsche Wahl) (საყოველთაო საარჩევნო უფლება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 9. November 2011, 2 BvC 4, 6, 8/10, BVerfGE 129, 300 (Rn. 78 f., 87 ff.) (Fünf-Prozent-Sperrklausel Europawahl) (5 % საარჩევნო ბარიერი ევროპულ არჩევნებზე – ქართული თარგმანი).
- ამერიკის შერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1964 წლის გადაწყვეტილება საქმეზე: „Reynolds v. Sims“ 377. US. 533.
- ამერიკის შერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1993 წლის 28 ივნისის გადაწყვეტილება საქმეზე „Ruth o. Shaw, et al., Appellants v. Janet Reno, Attorney General“.

- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 2004 წლის 28 აპრილის გადაწყვეტილება საქმეზე „Vieth v. Jubelirer“.
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1966 წლის 25-26 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე „Harper v. Virginia Board of Elections“.
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 1976 წლის 30 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე „Buckley v. Valeo“.
- ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს 2010 წლის 21 იანვრის გადაწყვეტილება საქმეზე „Citizens United v. Federal Election Commission“.

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
7	<ul style="list-style-type: none"> • პოლიტიკური პარტიები 	<ol style="list-style-type: none"> 1. პოლიტიკური პარტიების მნიშვნელობა <ol style="list-style-type: none"> 1.1. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) ცნება 1.2. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) ფუნქცია სახელმწიფოში და მისი სამართლებრივი სტატუსი 1.3. თანაბარი შესაძლებლობები 1.4. შიდაპარტიული დემოკრატია 1.5. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების პრივილეგიები 1.6. პარტიების დაფინანსება 2. მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) საქმიანობის აკრძალვა 	<p>სტუდენტს უნდა შეეძლოს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - განმარტება, თუ რა არის პოლიტიკური პარტია როგორც გაერთიანება და რა ფუნქცია აქვს მას დემოკრატიულ სისტემაში - წარმოადგინოს შიდა-პარტიული დემოკრატიის არსი - შეძლოს მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების (პარტიის) საქმიანობის კონსტიტუციურობის დადგენა 	<ul style="list-style-type: none"> - პრეზენტაცია საქართველოში პოლიტიკური პარტიების სამართლებრივ სტატუსთან და მათ დაფინანსებასთან დაკავშირებით - პოლიტიკური პარტიების თემაზე შედგენილი კამუსების ამოხსნა. - სასამართლო პრაქტიკის წარმოდგენა პოლიტიკურ პარტიებთან დაკავშირებით (დაფინანსება, სარეკლამო დროტელევიზიაში).

ლიტერატურა:

- ბრეგაძე, რატი, პოლიტიკური პარტიები და პარტიული სისტემები. კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, (რედ. გეგენავა დიმიტრი) თბილისი 2018. გვ. 277-288.
- კობახიძე, ირაკლი, პოლიტიკურ პარტიათა სამართალი, თბილისი 2008.
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 99-110.
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 110-122.
- ფირცხალაშვილი, ანა, პოლიტიკური პარტიების კონსტიტუციურ-სამართლებრივი მნიშვნელობა და მათი წვდომა ადმინისტრაციულ რესურსზე, აკადემიური მაცნე, N4, 2015 წელი. გვ. 6-19.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 224-225.
- პაკეტ, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 623-632.
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, Verfassungsprozessrecht, 2015, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, Das Parteiverbotsverfahren, S. 281- 297.

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია.
- საქართველოს ორგანული კანონი მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებების შესახებ.
- საქართველოს საარჩევნო კოდექსი.

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2010 წლის 27 დეკემბრის 1/1/493 გადაწყვეტილება საქმეზე: „მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანებები “ახალი მემარჯვენეები” და “საქართველოს კონსერვატიული პარტია” საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 28 დეკემბრის 2/19/850 განჩინება საქმეზე: „საქართველოს პარლამენტის წევრთა ჯგუფი (დავით ბაქრაძე, სერგო რატიანი, ლევან ბუჟაშვილი, გიორგი ბარამიძე და სხვები, სულ 33 დეპუტატი) ააიპ მოქალაქეთა პოლიტიკური გაერთიანების „პოლიტიკური გაერთიანება „ცენტრისტების““ და სსიპ საჯარო რეესტრის ეროვნული სააგენტოს წინააღმდეგ“.
- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2003 წლის 13 თებერვლის გადაწყვეტილება (*Refah Partisi (the Welfare Party) and Others v. Turkey*) (განაცხადი N. 41340/98, 41342/98, 41343/98 and 41344/98).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 17. November 1994, 2 BvB 2, 3/93, BVerfGE 91, 276 (284 ff.) (Parteienbegriff I) (პოლიტიკური პარტიის ცნება/განმარტება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluß des Zweiten Senats vom 20. Oktober 1993, 2 BvC 2/91, BVerfGE 89, 243 (251 ff.) (Kandidatenaufstellung) (კანდიდატების შერჩევა – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 19. Juli 1966, 2 BvF 1/65, BVerfGE 20, 56 (97 ff.) (Parteifinanzierung I) (პარტიათა დაფინანსება – ქართული თარგმანი).

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 14. Februar 1978, 2 BvR 523/75 und 958, 977/76, BVerfGE 47, 198 (225 ff.) (Wahlwerbesendungen) (წინასაარჩევნო სატელევიზიო კომპანია ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 17. Januar 2017, 2 BvB 1/13, BVerfGE 144, 20 (Rn. 523 ff.) (NPD-Verbot) (ნაციონალ-დემოკრატიული პარტიის აკრძალვა – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
8	<ul style="list-style-type: none"> • პარლამენტი 	<ol style="list-style-type: none"> 1. პარლამენტარიზმის იდეა და მისი ისტორიული განვითარება 2. პარლამენტის სტატუსი სახელმწიფო მონაცემების ფარგლებში 3. ერთპალატიანი/ორპალატიანი პარლამენტები (ორპალატიანი პარლამენტის მოდელი კონსტიტუციის მიხედვით) 4. პარლამენტის დაკომპლექტება (და პარლამენტის წევრების არჩევა) 5. პარლამენტის ორგანიზაციული მონაცემები, სტრუქტურა. 6. პარლამენტის მუშაობის წესი (პარლამენტის ცალკეული წევრი და ფრაქციები, კომიტეტები) 7. პარლამენტის რეგლამენტი 8. საპარლამენტო საქმიანობის წევრების (დისკონტინუიტეტის) პრინციპი „Principle of Discontinuity“ 9. პარლამენტი წევრის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი სტატუსი 	<p>სტუდენტს უნდა:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ესმოდეს განსხვავება ერთპალატიანი და ორპალატიანი საპარლამენტო სისტემებს შორის - აღწეროს, თუ როგორ მოხდება ეროვნული პარლამენტის ორივე პალატის დაკომპლექტება - განმარტოს, თუ რა ფუნქციები აქვთ ცალკეულ დეპუტატებსა და ფრაქციებს, კომიტეტებს და სხვა საპარლამენტო სტრუქტურებს - ახსნას და შეაფასოს „პარლამენტის წევრის დამოუკიდებლობისა“ და „ფრაქციული დისციპლინის“ ცნება და მათი მნიშვნელობა 	<ul style="list-style-type: none"> - კამუსები და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია თემაზე მაგ. პარლამენტის წევრის დამოუკიდებლობა, დამოუკიდებელი დეპუტატები, შეიძლება პარლამენტის წევრისთვის უფლებამოსილების შეწყვეტა?, - ფრაქციების უფლებები - პრეზენტაცია პარლამენტის წევრის სტატუსთან დაკავშირებით - სტუდენტების მიერ საკუთარი კამუსების შედგენა.

		<p>9.1. პარლამენტის ნევრის დამოუკიდებლობა</p> <p>9.2. თავისუფალი მანდატის ცნება.</p> <p>9.3. პასუხისმგებლობისგან გათავისუფლება,</p> <p>9.4. სადეპუტატო იმუნიტეტი და ინდემნიტეტი</p>		
--	--	---	--	--

მასალა

ლიტერატურა:

- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 111-150.
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 140-161.
- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი გიორგი, „საქართველოს სახელმწიფო მონეტის საფუძვლები“ თბილისი 2018, გვ. 19-37.
- პაკე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 673-681, 736-756.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 272-344.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, კობახიძე, ირაკლი: საქართველოს კონსტიტუციური სამართალი, მე-2 გამოცემა, თბილისი, 2014 გვ. 160-186.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 245- 293.
- ყურაშვილი, კახი, ჩოკორაია, კონსტანტინე, ბუჩუკური, ანა; ბიკამერალიზმის დილემატიკა, (რედ. დემეტრაშვილი, ავთანდილ) ბათუმი, 2011. (http://constcentre.gov.ge/failebi/bikameralizmi_46420.pdf ბოლოს ნანახია 10.03. 2019).
- ლოვო ფილიპ, პარლამენტარიზმი (Le parlementarisme) თბილისი, 2005.
- შაიო ანდრას, ხელისუფლების თვითშეზღუდვა, კონსტიტუციონალიზმის შესავალი, საქართველო 2013.
- Zippelius, Reinhold, Allgemeine Staatslehre, 2017, 17. Auflage, Lehrbuch,Wahl und Bindung der Repräsentaten, S. 172- 184.

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია.
- საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი.

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2006 წლის 13 ივლისის N 1/2/378 გადაწყვეტილება საქმეზე: საქართველოს მოქალაქე ვალერი გელაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ.

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 13. Juni 1989, 2 BvE 1/88, BVerfGE 80, 188 (217 ff., 231 ff.) (Wüppesahl) (ვუპეზალის გადაწყვეტილება/ პარლამენტის წევრის სტატუსთან დაკავშირებით – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 14. Januar 1986, 2 BvE 14/83 und 4/84, BVerfGE 70, 324 (355 f.) (Haushaltskontrolle der Nachrichtendienste) (უსაფრთხოების სამსახურის საბიუჯეტო კონტროლი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 25. August 2005, 2 BvE 4, 7/05, BVerfGE 114, 121 (Rn. 133 ff.) (Bundestagsauflösung III) (პარლამენტის დათხოვნა – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 14. Juli 1959, 2 BvE 2, 3/58, BVerfGE 10, 4 (12 ff.) (Redezeit) (სასაუბრო დრო – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 17. September 1997, 2 BvE 4/95, BVerfGE 96, 264 (278 ff.) (Fraktions- und Gruppenstatus) (ფრაქციებისა და საპარლამენტო ჯგუფების სტატუსი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 6. März 1952, 2 BvE 1/51, BVerfGE 1, 144 (148 f.) (Geschäftsordnungsautonomie) (პარლამენტის რეგლამენტის ავტონომია – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 8. Dezember 2004, 2 BvE 3/02, BVerfGE 112, 118 (Rn. 46 ff.) (Vermittlungsausschuss) (შუამავალი კომიტეტი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 4. Juli 2007, 2 BvE 1-4/06, BVerfGE 118, 277 (Rn. 207 ff., 270 ff.) (Verfassungsrechtlicher Status der Bundestagsabgeordneten) (პარლამენტის წევრის კონსტიტუციურ სამართლებრივი სტატუსი – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
9	<ul style="list-style-type: none"> პარლამენტის ფუნქციები 	<ol style="list-style-type: none"> საკანონმდებლო საქმიანობა <ol style="list-style-type: none"> საკანონმდებლო პროცესი განსაკუთრებული საკანონმდებლო პროცედურები კონსტიტუციის გადასინჯვის პროცედურა აღმასრულებელი ხელისუფლების (პარლამენტის მიერ დეგელეგირებული) ნორმათშემოქმედებითი უფლებამოსილება საშინაო და საგარეო პოლიტიკის განსაზღვრა <ol style="list-style-type: none"> საბიუჯეტო უფლებამოსილება, საერთშორისო ხელშეკრულებათა რატიფიცირებისა და დენონსირების წესი საპარლამენტო კონტროლი <ol style="list-style-type: none"> მთავრობის არჩევის/ნდობის გამოცხადების პროცედურა მთავრობისთვის უნდობლობის გამოცხადების პროცედურა მთავრობის ანგარიშვალდებულება პარლამენტის წინაშე. 	<p>სტუდენტს უნდა შეეძლოს:</p> <ul style="list-style-type: none"> დაასახელოს და განმარტოს პარლამენტის ფუნქციები ახსნას, თუ რა მოთხოვნებს აყენებს სამართლებრივი სახელმწიფოსა და დემოკრატიის პრინციპი კანონშემოქმედებითი პროცესისა და აქედან გამომდინარე სამართლებრივი ნორმების მიმართ; აღწეროს და განმარტოს საკანონმდებლო საქმიანობის ფორმალური და მატერიალური პროცედურები გამიჯნოს ერთმანეთისგან კონსტიტუციის, კანონმდებლობის და სხვა სამართლებრივი აქტების მიღების პროცედურები. 	<ul style="list-style-type: none"> იმიტირებული საკანონმდებლო პროცესი (საჭიროების შემთხვევაში სემესტრის დასასრულს) კაზუსები და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია თემაზე: საკანონმდებლო პროცესში დაშვებული შეცდომები, უნდობლობის ვოტუმი) პრეზენტაცია და კაზუსები უნდობლობის ვოტუმიდან დაკავშირებით.

	3.4. სხვა კონსტიტუციური ორგანოების კონტროლი		
	3.5. პარლამენტის საგამოძიებო ფუნქცია		

მასალა

ლიტერატურა:

- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 152-203.
- გეგენავა დიმიტრი, პაპაშვილი თამარ, ვარდოსანიძე ქეთევან, გორაძე გიორგი, ბრეგაძე რატი, თევზაძე თენგიზ, ცანავა ლანა, ჯავახიშვილი პაატა, მაჭარაძე ზურაბ, სიორიძე გიორგი, ლოლაძე ბესიკ: შესავალი საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალში, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2019, გვ. 162-187.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი, გიორგი, კვერენჩხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2016, გვ. 344-367.
- პაკე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინანდ: კონსტიტუციური სამართალი, თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 682-730.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, გოგიაშვილი, გიორგი: კონსტიტუციური სამართალი, გამომცემლობა „იურისტების სამყარო“, 2016, გვ. 232-257.
- ბეჟაშვილი, ლევან, საკანონმდებლო ტექნიკა: სამართალშემოქმედების მეთოდური სახელმძღვანელო, თბილისი 2012.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი, გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩხილაძე, გიორგი, ჭილაძე, ნანა: საქართველოს საკონსტიტუციო სამართალი, გამომცემლობა „მერიდიანი“, 2017, გვ. 293- 351.
- მენაბდე, ვახუშტი, პაპაშვილი თამარ, ქაშაკაშვილი ნინო, კეკელიძე გიორგი, ოცი წელი საპარლამენტო კონტროლის გარეშე, უმაღლესი წარმომადგენლობითი ორგანოს ზედამხედველობა შინაგან საქმეთა, უსაფრთხოებისა და დამცვერვის სამსახურების საქმიანობაზე საქართველოში, თბილისი, 2017 (<https://www.osgf.ge/files/2017/Publications/WEB.pdf> ბოლოს ნანახია 10.03.2019).
- პაპაშვილი, თამარ, კონსტიტუციის გადასინჯვა. კონსტიტუციონალიზმი, ზოგადი შესავალი, წიგნი I, (რედ. გეგენავა დიმიტრი) თბილისი 2018. გვ. 122-130.
- ფირცხალაშვილი ანა, მირიანაშვილი გიორგი, „საქართველოს სახელმწიფო მონყობის საფუძვლები“ თბილისი 2018, გვ. 38-68.
- ფირცხალაშვილი, ანა, მუდმივობის გარანტია, როგორც კონსტიტუციის თავდაცვითი ფუნქცია, ფუნდამენტალური ღირებულებების შესანარჩუნებლად, „სამხრეთ კავკასიის იურიდიული ჟურნალი“ მე-8 გამოცემა, გვ. 171-179.

ნორმატიული მასალა:

- საქართველოს კონსტიტუცია.
- საქართველოს პარლამენტის რეგლამენტი.
- საქართველოს კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ.

სასამართლოს გადაწყვეტილებები:

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 1. Oktober 1987, 2 BvR 1178, 1179, 1191/86, BVerfGE 77, 1 (40 f.) (Neue Heimat) (ახალი სამშობლო – ქართული თარგმანი).

- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 8. August 1978, 2 BvL 8/77, BVerfGE 49, 89 (124 ff.) (Kalkar I) (კალკარის გადანტვეტილება, ატომურ ენერჯიაზე – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 18. Dezember 1984, 2 BvE 13/83, BVerfGE 68, 1 (85 ff.) (Atomwaffenstationierung) (ატომური იარაღის შენახვა – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 30. Juni 2015, 2 BvR 1282/11, BVerfGE 139, 321 (Rn. 125 f.) (Zeugen Jehovas) (იეჰოვას მოწმეები – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 30. Juni 2009, 2 BvE 2, 5/08, 2 BvR 1010, 1022, 1259/08, 182/09, BVerfGE 123, 267 (Rn. 250 ff.) (Vertrag von Lissabon) (ლისაბონის შეთანხმება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 7. September 2011, 2 BvR 987, 1485, 1099/10, BVerfGE 129, 124 (Rn. 134 f.) (EFS) (EFS გადაწყვეტილება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 18. März 2014, 2 BvR 1390, 1421, 1438, 1439, 1440, 1824/12, 2 BvE 6/12, BVerfGE 135, 317 (Rn. 160 ff.) (ESM-Vertrag) (ESM – ხელშეკრულება – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 17. Juli 1984, 2 BvE 11, 15/83, BVerfGE 67, 100 (130) (Flick-Untersuchungsausschuß) (საგამოძიებო კომისისია ამონარიდი – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 17. Juni 2009, 2 BvE 3/07, BVerfGE 124, 78 (Rn. 120 ff.) (Untersuchungsausschuss Geheimgefängnisse) (საგამოძიებო კომისია პენიტენციურ სისტემაში – ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 13. Oktober 2016, 2 BvE 2/15, BVerfGE 143, 101 (Rn. 118 ff.) (NSA-Untersuchungsausschuss) (NSA საგამოძიებო კომისია – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
10	<ul style="list-style-type: none"> • აღმასრულებელი ხელისუფლება • (მთავრობა და მმართველობა) 	<ul style="list-style-type: none"> - სტატუსი სახელმწიფო მოწყობის ფარგლებში - შექმნა და უფლებამოსილების ვადა - პრემიერ.მინისტრის - მინისტრთა კაბინეტის არჩევა - შიდა ორგანიზაციული მოწყობა - პრემიერმინისტრის სტატუსი სხვა მინისტრებთან მიმართებით - პრემიერმინისტრის მითითებების მიცემის უფლებამოსილება - მთავრობის მიერ გადაწყვეტილების მიღება - ურთიერთმიმართება პარლამენტთან და პრეზიდენტთან - უნდობლობის ვოტუმი - ნდობის გამოცხადების საკითხი - კანონის მიღების საგანგებო წესი - მთავრობის კანონშემოქმედებითობა (კანონქვემდებარე აქტები) - მმართველობა, როგორც კანონის აღსრულება - სახელმწიფო მმართველობის განაწილება 	<p>სტუდენტს უნდა შეეძლოს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - კონსტიტუციაში არსებული საპარლამენტო მმართველობის სისტემის პრინციპების გადმოცემა - აღწერა და განმარტება, თუ როგორ ხდება მთავრობის არჩევა და დათხოვა და როგორ შეიძლება ამ პროცესების ინტეგრირება საპარლამენტო მმართველობის სისტემაში - მთავრობისა და ადმინისტრაციის ფუნქციებისა და დავალებების განმარტება - პირდაპირი და არაპირდაპირი სახელმწიფო მმართველობის პრინციპების წარმოდგენა 	<ul style="list-style-type: none"> - კამუსების ამოხსნა და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია ამ თემასთან დაკავშირებით
მასალა	<p>ლიტერატურა:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენხილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, “მერიდიანი”, 2016, გვ. 393-442. • ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ. 79-94. • კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ. 204-2018. 			

- კვერენჩილაძე, გიორგი: ქართული კონსტიტუციონალიზმის ნოვაციები: პრეზიდენტისა და მთავრობის კონსტიტუციური კონსტრუქცია და მიმართების თავისებურებები 2010 წლის საკონსტიტუციო რეფორმის ჩრილში. ჟურნალი "საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა" N5, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2012, გვ. 185-200.
- ბუჟაშვილი, ლევან: საკანონმდებლო ტექნიკა: სამართალშემოქმედების მეთოდური სახელმძღვანელო, სეზანი, 2012, გვ. 283-326.
- პაკტე, პიერ, მელენ-სუკრამანიანი, ფერდინან: კონსტიტუციური სამართალი, უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2012, გვ. 174-179.

ნორმატიული მასალა

- საქართველოს კანონი „საქართველოს მთავრობის სტრუქტურის, უფლებამოსილებისა და საქმიანობის წესის შესახებ“.
- საქართველოს მთავრობის დადგენილება „საქართველოს მთავრობის რეგლამენტის დამტკიცების შესახებ“.

სასამართლო გადაწყვეტილებები

- Decision 78/5/A/2009, Ref. No. Kpt 2/08, May 20, 2009.
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 8. August 1978, 2 BvL 8/77, BVerfGE 49, 89 (124 ff.) (Kalkar I) (კანონისმიერ დათქმაზე – ქართული თარგმანი).

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
11	<ul style="list-style-type: none"> • პრეზიდენტი 	<ul style="list-style-type: none"> - სტატუსი სახელმწიფო მოწყობის ფარგლებში - დანიშვნა და უფლებამოსილების პერიოდი - უფლებამოსილებები - პრეზიდენტის კონტროლი; პრეზიდენტის იმპიჩმენტი 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - უნდა შეეძლოს პრეზიდენტის, როგორც სახელმწიფოს მეთაურის სტატუსისა და როლის განმარტება პოლიტიკურ პროცესში 	<ul style="list-style-type: none"> - კაბუსების ამოხსნა და სასამართლო პრაქტიკის პრევენტაცია ამ თემაზე - პრევენტაცია მთავრობისა და პრეზიდენტის უფლებამოსილებების გამიჯვნასთან დაკავშირებით - პრევენტაცია პრეზიდენტის შეწყალების უფლებასთან დაკავშირებით ან მოქალაქეობის მინიჭების უფლებამოსილებასთან დაკავშირებით - პრევენტაცია პრეზიდენტის შეცვლილ სამართლებრივ სტატუსთან დაკავშირებით 1995 წლის კონსტიტუციასა და მოქმედ კონსტიტუციაში

მასალა

ლიტერატურა:

- ჯიბლაშვილი, ზურაბ: „პრემიდენტის ინსტიტუტი საქართველოში და ევროპის ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებში (შედარებითი ანალიზი)“.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ, კობახიძე, ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, „ინოვაცია“, 2010, გვ. 265-286.
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ.181-203
- ხეცურიანი, ჯონი: „საკონსტიტუციო რეფორმა საქართველოში (2017 წ.) და საკონსტიტუციო სასამართლო“, „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“ N1, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2018, გვ 27-42.
- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ 69-78.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენჩილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, “შერიდიანი”, 2016, გვ 352-392.
- გაული, ვოლფგანგ: კონსტიტუციის შემუშავება და მიღება საქართველოში (1993-1995): საერთაშორისო იურიდიული დამხარების შედეგები ტრანსფორმირებად სახელმწიფოში, „თბილისი“, 2002, გვ 160-215.
- დემეტრაშვილი, ავთანდილ: მმართველობის ახალი სისტემის თავისებურებანი საქართველოში, სტატიების კრებულში: „სუპერსაპრემიდენტოდან საპარლამენტომდე: საკონსტიტუციო ცვლილებები საქართველოში (რედ.: ნოდია, გია, აფრასიძე, დავით), „ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა“, 2013, გვ 11-37.

ნორმატიული მასალა

- საქართველოს კანონი “საქართველოს პრემიდენტის არჩევნების შესახებ“.

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
12	<p>საერთო სასამართლოების სისტემა</p>	<ul style="list-style-type: none"> - მნიშვნელობა/სტატუსი სახელმწიფო მოწყობის ფარგლებში - მოსამართლეების სამართლებრივი სტატუსი - მართლმსაჯულების დამოუკიდებლობა - სასამართლო სისტემის მიმოხილვა - იუსტიციის უმაღლესი საბჭო 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - უნდა შეეძლოს სამართლებრივ-სახელმწიფოებრივი მოთხოვნების დასახელება „დამოუკიდებელი“ მართლმსაჯულების მიმართ - სასამართლო სისტემის გადმოცემა, როგორც ინსტანციების ისე განსჯადობების კუთხით 	<ul style="list-style-type: none"> - სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლო პრაქტიკის ანალიზი - სხვადასხვა ინსტანციის სასამართლო გადაწყვეტილებების სტრუქტურის პრეზენტაცია - იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ მოსამართლეთა არჩევისა და მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრეზენტაცია/დისკუსია - კაზუსის დამუშავება მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის პრობლემის თემაზე

				<p>იუსტიციის უმაღლესი საბჭოს მიერ მოსამართლისთვის უფლებამოსილების შეწყვეტისას</p> <ul style="list-style-type: none"> - საჭიროების შემთხვევაში სხვა ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკის განხილვა მოსამართლეთა დამოუკიდებლობის თემასთან დაკავშირებით - პრეზენტაცია თემაზე: სასამართლო გადაწყვეტილებების სამართლებრივი ძალა და ეფექტი
--	--	--	--	---

მასალა

ლიტერატურა:

- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენხილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, “მერიდიანი”, 2016, გვ 469-483.
- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მონყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ. 96-103.
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ.228-245.
- Nuno Garoupa and Tom Ginsburg, *The Comparative Law and Economics of Judicial Councils*, 27 Berkeley J. Int'l Law. 53, 2009.
- ევროპული კომისია სამართლის მეშვეობით დემოკრატიის დასაცავად („ვენეციის კომისია“) – ვებ გვერდი: <https://www.venice.coe.int/webforms/events/>.
- ბურჯანაძე, გიორგი: კვლევა მოსამართლეთა როლის შესახებ საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, GIZ-ის პროგრამა: „ევროპულ სტანდარტებთან სამართლებრივი დაახლოება სამხრეთ კავკასიაში“, 2017 წ.

ნორმატიული მასალა

- საქართველოს ორგანული კანონი „საერთო სასამართლოების შესახებ“.
- საქართველოს კანონი „იუსტიციის უმაღლესი სკოლის შესახებ“.

სასამართლო გადაწყვეტილებები

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 10 ნოემბრის N3/6/642 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე – ლალი ლაზარაშვილი საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 16 ნოემბრის N2/5/658 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე ომარ ჯორბენაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
13	<ul style="list-style-type: none"> საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება 	<ul style="list-style-type: none"> - ეროვნული საკონსტიტუციო სასამართლოს წევრების დანიშვნა - მნიშვნელოვანი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი პროცედურების წარმოდგენა - ორგანოებს შორის დავა - მთავრობის ან პარლამენტის კონსტიტუციური წარდგინება - სასამართლო წარდგინება - შედარება სხვა საკონსტიტუციო სასამართლოების როლთან 	<p>სტუდენტს უნდა შეეძლოს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - საკონსტიტუციო სასამართლოს განსაკუთრებული როლის განმარტება - საკონსტიტუციო სასამართლოს პრაქტიკის სამართლებრივი შედეგების გადმოცემა - სახელმწიფო მოწყობის სამართლისთვის რელევანტური სარჩელის სხვადასხვა სახეების დასახელება - განმარტება და განსხვავება, თუ წარმოების რომელი სახეობა ზუსტად რომელი კონფლიქტის გადაწყვეტისთვის გამოიყენება 	<ul style="list-style-type: none"> - პრევენციების საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების ცალკეულ სახეებთან - გადაწყვეტილების განხილვა: რა როლს თამაშობს კონსტიტუციის პრინციპები გადაწყვეტილებებისას (სასამართლო გადაწყვეტილებებისას, რომლის დროსაც საკონსტიტუციო სასამართლომ დაადგინა კონკრეტული კანონების არაკონსტიტუციურობა). - ვარჯიში ლექტორთან ერთად, როგორ ხდება სარჩელის შედგენა - იმიტირებული სასამართლო პროცესი

მასალა	<p>ლიტერატურა:</p> <ul style="list-style-type: none"> • გეგენავა, დიმიტრი: „საკონსტიტუციო მართლმსაჯულება საქართველოში: სამართალწარმოების ძირითადი სისტემური პრობლემები“, უნივერსალი, 2012, გვ 11-80. • ზოიძე, ბესარიონ: „კონსტიტუციის ნორმების კონსტიტუციურობის შემოწმების პრობლემები“, „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“ N8, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2015. • ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ 104-112; 143-147. • ერემაძე, ქეთევან: „თავისუფლების დამცველნი თავისუფლების ძიებაში“, მერიდიანი, 2018, გვ 447-476. • ერემაძე, ქეთევან: „თავისუფლება კონსტიტუციის ფარგლებში და თავად კონსტიტუციის გააზრების თავისუფლება“, კრებულში „საქართველოს კონსტიტუცია 20 წლის შემდეგ“ (რედ. ნაცვლიშვილი ვახტანგ, ზედელაშვილი დავით), 2016, გვ. 163-174. • ფირცხალაშვილი, ანა: „ეროვნული სამართლის ინტერნაციონალიზაციიდან საერთაშორისო სამართლის კონსტიტუციონალიზაციამდე“, „საკონსტიტუციო სამართლის მიმოხილვა“ N1, საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლო, 2018, გვ 43-53. • ფირცხალაშვილი, ანა: „კამუსის ამოხსნის ოთხი მოდელი ძირითად უფლებებში“, იურისტების სამყარო, 2016. გვ 8-47. • შვაბე, იურგენ: „გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებები“, GIZ, 2011.
---------------	---

- ფირცხალაშვილი, ანა: „საკონსტიტუციო სასამართლოს რეალური კონტროლი კვლავ კონსტიტუციის გადასინჯვის მიღმა“, „აკადემიური მაცნე“, თბილისი, 2017, გვ 8-19.
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, Verfassungsprozessrecht, 2015, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, Das abstrakte Normenkontrollverfahren, S. 207-237. (აბსტრაქტული კონტროლის შესახებ – ქართული თარგმანი).
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, Verfassungsprozessrecht, 2015, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, Die konkrete Normenkontrollverfahren, S. 238-286. (კონკრეტული კონტროლის შესახებ – ქართული თარგმანი).
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, Verfassungsprozessrecht, 2015, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, Das Organstreitverfahren, S. 135-176. (ორგანოთა შორის დავების შესახებ – ქართული თარგმანი).
- Hillgruber, Christian, Goos, Christoph, Verfassungsprozessrecht, 2015, Lehrbuch, 4., neu bearbeitete Auflage, Individual-und Kommunalverfassungsbeschwerde, S. 36-119. (ინდივიდუალური და ადგილობრივი თვითმმართველობის კონსტიტუციური სარჩელების შესახებ – ქართული თარგმანი).

ნორმატიული მასალა

- საქართველოს ორგანული კანონი „საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ“.
- საქართველოს კანონი „საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ“.

სასამართლო გადაწყვეტილებები

- ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს 2006 წლის 28 ნოემბრის გადაწყვეტილება „აპოსტოლი საქართველოს წინააღმდეგ“ (განაცხადი N. 40765/02).
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2013 წლის 5 თებერვლის N549 განჩინება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – ირმა ინაშვილი, დავით თარხან-მოურავი და იოსებ მანჯავიძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 24 დეკემბრის N3/2/577 გადაწყვეტილება საქმეზე “ა(ა)იპ „ადამიანის უფლებების სწავლებისა და მონიტორინგის ცენტრი (EMC)“ და საქართველოს მოქალაქე ვახუშტი მენაბდე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.

კვირა	ლექცია	შინაარსი	სწავლის მიზნები	მეთოდი/ფორმატი
14	<ul style="list-style-type: none"> • ადგილობრივი თვითმმართველობა 	<ul style="list-style-type: none"> - ადგილობრივი თვითმმართველობის ცნება - ადგილობრივი თვითმმართველობის კონსტიტუციურ-სამართლებრივი გარანტია - ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოები და მათი უფლებამოსილებები 	<p>სტუდენტს:</p> <ul style="list-style-type: none"> - უნდა შეეძლოს ადგილობრივი თვითმმართველობის მნიშვნელობის განმარტება 	<ul style="list-style-type: none"> - კაზუსების განხილვა და სასამართლო პრაქტიკის პრეზენტაცია თემაზე მაგ. მერის გადაყენება - სასამართლო გადაწყვეტილების განხილვა ადგილობრივი თვითმმართველობის ერთეულის კონსტიტუციურ-სამართლებრივ გარანტიასთან დაკავშირებით

ლიტერატურა:

- კახიძე, ირაკლი: „ადმინისტრაციული ზედამხედველობა ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობაზე“, თბილისი, 2011.
- კახიძე, ირაკლი: „ადგილობრივი თვითმმართველობის ორგანოების საქმიანობის სახელმწიფო ზედამხედველობის სისტემა საქართველოში (პრობლემები და გადაწყვეტის გზები)“, სამართლის ჟურნალი, №1, (რედ, ზოიძე, ბესარიონ), თბილისის უნივერსიტეტის გამომცემლობა, 2011, გვ. 157-182.
- კობახიძე ირაკლი: კონსტიტუციური სამართალი, 2019, გვ.265-286.
- გონაშვილი, ვასილ, ერემაძე, ქეთევან, თევდორაშვილი გიორგი, კახიანი გიორგი, კვერენხილაძე გიორგი, ჭილაძე ნანა: შესავალი საკონსტიტუციო სამართალში, “მერიდიანი”, 2016, გვ 484-501.
- ლოსაბერიძე, დავით, კანდელაკი, კონსტანტინე, აბულაძე, მამუკა, კონჯარია, ოთარ: „ადგილობრივი თვითმმართველობა“, მწვანე კავკასია, თბილისი, 2016.
- ფირცხალაშვილი, ანა, მირიანაშვილი, გიორგი: საქართველოს სახელმწიფო მოწყობის საფუძვლები, „მნიგნობარი“, 2018, გვ 127-142.

ნორმატიული მასალა

- საქართველოს ორგანული კანონი „ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი“.

სასამართლო გადაწყვეტილებები

- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2014 წლის 23 მაისის N3/2/574 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქე გიორგი უგულავა საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოს 2016 წლის 14 აპრილის N3/2/588 გადაწყვეტილება საქმეზე „საქართველოს მოქალაქეები – სალომე ქინქლაძე, ნინო კვეტენაძე, ნინო ოდიშარია, დანი ჯანელიძე, თამარ ხითარაიშვილი და სალომე სებისკვერაძე საქართველოს პარლამენტის წინააღმდეგ“.
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Urteil des Zweiten Senats vom 24. Juli 1979, 2 BvK 1/78, 52, 95 (111 f.) (ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des Zweiten Senats vom 23. November 1988, 2 BvR 1619, 1628/83, BVerfGE 79, 127 (147 ff.) (ქართული თარგმანი).
- გერმანიის ფედერალური საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილება BVerfG, Beschluss des 2. Senates vom 5. Dezember 2002, 2 BvL 5/98, BVerfGE 107, 59 (91 f.) (ქართული თარგმანი).

ზოგადი შენიშვნები

რობერტ ბიოტნერი

გერმანიაში სახელმწიფო მონყობის სამართალი, როგორც წესი, ისწავლება ერთი სემსტრის განმავლობაში – კვირაში 4 აკადემიური საათი ეთმობა ლექციას, ხოლო 2 აკადემიური საათი – ჯგუფში მუშაობას (სემინარს).

ლექცია

- ▶ შეძლებისდაგვარად ინტერაქციული
- ▶ ყოველი სამეცადინო საათის დასაწყისში (ლექცია თუ სემინარი) შეიძლება მოკლე მიმოხილვა და დისკუსია სახელმწიფო მონყობის სამართლისთვის მნიშვნელოვან საკითხზე; ლექციისას პროფესორის, ხოლო ტუტორიუმისას – სტუდენტების მიერ. ამით მოხდება აქტუალური საკითხების ინტეგრაცია ლექციაში, რის შედეგადაც სტუდენტებს მოუწევთ აქტუალურ თემებზე მსჯელობა. (თავდაპირველად სტუდენტებისთვის შესაძლებლობის მიცემა, რომ მათ დაასახელონ აქტუალური საკითხი; წინააღმდეგ შემთხვევაში ლექტორი თვითონ წამოჭრის საკითხს)
- ▶ სასურველია ცალკეული სამეცადინო საათებისთვის სწავლის მიზნების ჩამოყალიბება და სტუდენტებისთვის მათი გაცნობა (დასაბუთება, თუ რის მიღწევაა დასახული კონკრეტული თემით)
- ▶ ყოველი სამეცადინო საათისთვის: ძირითადი „სავალდებულო“ ლიტერატურის და (დაინტერესებული სტუდენტებისთვის „დამატებითი“ ლიტერატურის) დასახელება
- ▶ ცალკეული საკითხების განხილვა უნდა მოხდეს სახელმწიფოს მოძღვრების თეორიულ-ფილოსოფიურ საფუძვლებთან მიმართებით და ასევე დაკავშირებული იყოს პოლიტიკური მეცნიერების ფარგლებში მიმდინარე დისკუსიებთან
- ▶ ამის შემდეგ იწყება კლასიკური ლექცია, სლაიდების დახმარებით (თუმცა სლაიდები არ უნდა იყოს ძალიან გადატვირთული)
- ▶ სტუდენტებს უნდა ჰქონდეთ წვდომა ლექტორის სლაიდებზე (შესაძლებელია საბოლოოდ ამ სლაიდების ბროშურად გარდაქმნა)
- ▶ შესაბამის შემთხვევებში ლექტორმა უნდა გამოიყენოს ვიზუალური ელემენტები (გრაფიკები, სქემები, მაგ. თემაზე „საარჩევნო სისტემა“, „სახელმწიფოს ორგანიზაციული მონყობა“, „საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების“ სახეები)

- ▶ დრო კითხვებისა და დისკუსიისთვის, თუმცა დროის ლიმიტის გათვალისწინებით (მიუხედავად ამისა ლექტორმა უნდა მოასწროს სალექციო მასალის გავლა)
- ▶ ყოველი ლექციის ბოლოს: შემდეგი კვირის ლექციის თემისა და იმ ლიტერატურის დასახელება, რომელიც სტუდენტმა უნდა წაიკითხოს, როგორც „საშინაო დავალება“ (თავები სახელმძღვანელოდან, სტატია, მნიშვნელოვანი კონსტიტუციურ-სამართლებრივი კაზუსი) და საჭიროების შემთხვევაში აგრეთვე დამატებითი ლიტერატურის დასახელება
- ▶ გამოცდა: შუალედური გამოცდა, დასკვნითი გამოცდა

სემინარი

- ▶ სტუდენტების მხრიდან აქტიურობა, რომელიც დაექვემდებარება შეფასებას და რომელიც გულისხმობს თეორიული ცოდნის ანალიზის და მისი გამოყენების უნარების გამოვლენას და არა მხოლოდ თეორიული ცოდნის გამოკითხვას
- ▶ სემინარები, როგორც წესი ტარდება არა პროფესორების მიერ, არამედ მათი ასისტენტების მიერ, აქედან გამომდინარე მნიშვნელოვანია, რომ ლექტორს და ასისტენტს მჭიდრო კომუნიკაცია ჰქონდეთ ერთმანეთთან
- ▶ დაახლოებით 25-30 საათი, 12 სასემინარო კვირა
- ▶ ლექციაზე განხილულ თემასთან დაკავშირებით დარჩენილ ღია კითხვებზე პასუხის გაცემა; ტუტორიუმებში, ერთი მხრივ, შეიძლება ლექციის შინაარსის გამეორება და განმტკიცება განმეორებითი კითხვების დასმით, ხოლო, მეორე მხრივ, მიღებული ცოდნის გაღრმავება დამაზუსტებელი და სიღრმისეული კითხვების დასმით
- ▶ „ფიქტიური“ კაზუსების დამუშავება და პრეზენტაცია, რომელსაც სტუდენტები წინასწარ მოამზადებენ (შეიძლება შეფასდეს)
- ▶ „სახელმძღვანელო გადაწყვეტილებების“ დამუშავება და პრეზენტაცია, წინასწარ მომზადებით (შეიძლება შეფასდეს); შესაძლებელია ამისთვის გამოდგებოდეს აგრეთვე სხვა ქვეყნების სასამართლო პრაქტიკა
- ▶ თემატური ტექსტები მოსამზადებლად და პრეზენტაციისთვის (შეიძლება შეფასდეს)
- ▶ სტუდენტების აქტიური ჩართულობის შეფასება სემესტრის განმავლობაში
- ▶ შესაბამის შემთხვევებში: იმპირებული საკანონმდებლო ან სასამართლო პროცესი
 - ამით სტუდენტი სწავლობს სხვადასხვა სამართლებრივ ტექსტებზე მუშაობას
 - სტუდენტებმა უნდა ისწავლონ კაზუსების დამოუკიდებლად ამოხსნა (მეთოდების სწავლება, უბრალოდ ინფორმაციული ცოდნის გადაცემის ნაცვლად)

შეფასება სემინარისას

- ▶ 2x პრეზენტაცია სემესტრის განმავლობაში (საჭიროების შემთხვევაში რამდენიმე სტუდენტის მიერ) (თითოეული პრეზენტაცია – მთლიანი შეფასების 10%): სტუდენტები წარმოადგენენ შინაარსობრივ ტექსტს, საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილებას ან ფიქტიურ კაზუსს, ლექტორი სვამს კითხვებს და შინაარსობრივად ავსებს პრეზენტაციას)
- ▶ 1x ქუიზი (საბოლოო შეფასების 5%) ყველა სტუდენტისთვის
- ▶ 1x აქტიური/ზეპირი ჩართულობა (საბოლოო შეფასების 5%) მთლიანი სემესტრის განმავლობაში
- ▶ სემინარზე დასწრების სავალდებულობის შემოღება: სტუდენტებს მთელი სემესტრის განმავლობაში შეუძლიათ მხოლოდ [...] ჯერ გაცდენა

დამოუკიდებლად სწავლა ინსტრუქტაჟის ქვეშ

- ▶ დამოუკიდებლად სწავლის მიზნების ჩამოყალიბება (მაგ. სახელმძღვანელო გადაწყვეტილებების კითხვა) და მცირე კონტროლი/განხილვა ლექციაზე
- ▶ ტექსტების წაკითხვა, გადაწყვეტილებების წაკითხვა, განსაზღვრულ თემაზე რელევანტური ნორმების მოძებნა
- ▶ საჭიროების შემთხვევაში საპარლამენტო კომიტეტის სხდომაზე დასწრება

მასალები

- ▶ ლექციის შესავალ ნაწილში ზოგადი რელევანტური ლიტერატურის ცოდნა (განსაკუთრებით სახელმწიფო მონყობის სამართლის სახელმძღვანელოები, საჭიროების შემთხვევაში აგრეთვე ლიტერატურა ზოგადად თემაზე „კონსტიტუციური სამართალი“ ან „სახელმწიფო სამართალი“, მაგ. ინგლისურ ენაზე)
- ▶ ყოველი თემისთვის რელევანტური და დამატებითი ლიტერატურა (სტატიები, თავები ნიგნებიდან, გადაწყვეტილებები)
- ▶ რელევანტური ნორმატიული აქტები (კონსტიტუცია და ორგანული კანონები)
- ▶ საკონსტიტუციო სასამართლოს მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები
- ▶ PowerPoint პრეზენტაცია ყველა ლექციაზე
- ▶ საჭიროების შემთხვევაში მთელი ლექციისთვის დაწვრილებით შედგენილი გზამკვლევი

- ▶ საჭიროების შემთხვევაში ვიზუალური ელემენტების გამოყენება (გრაფიკები, სქემები, მაგ. თემაზე „საარჩევნო სისტემა“, „სახელმწიფო მონყოლა“, „საკონსტიტუციო სასამართლოს სამართალწარმოების სახეები“, „სასამართლო სისტემა“)
- ▶ სემინარისთვის: კაზუსები, გადაწყვეტილებები, შინაარსობრივად რელევანტური ტექსტები

ნორმატიული მასალა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია
2. კანონი ნორმატიული აქტების შესახებ
3. საარჩევნო კოდექსი
4. კანონი მოქალაქეთა პოლიტ. გაერთიანების შესახებ
5. კანონი აჭარის ავტ. რესპუბლიკის შესახებ
6. პარლამენტის რეგლამენტი
7. კანონი მთავრობის სტრუქტურის შესახებ
8. მთავრობის რეგლამენტი
9. კანონი საერთო სასამართლოების შესახებ
10. კანონი საკონსტიტუციო სამართალწარმოების შესახებ
11. კანონი საკონსტიტუციო სასამართლოს შესახებ
12. ადგილობრივი თვითმმართველობის კოდექსი
13. კანონი საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესახებ
14. კანონი მოსამართლეთა დისციპლინური პასუხისმგებლობის შესახებ

ISBN 978-9941-8-2193-6

9 789941 821936